

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra historie FF UP

Bakalářská práce

Janoušek Karel

Československá samostatná obrněná brigáda v historické paměti.

Válečný příběh Boleslava Siudy.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 2. června 2017

.....

Karel Janoušek

Poděkování

Děkuji panu Boleslavovi Siudovi za vstřícnost a ochotu při poskytování rozhovorů, které tvoří stěžejní část této bakalářské práce.

Obsah

Úvod	5
1 O literatuře a pramenech	8
2 Rozbor memoárové literatury	12
3 Orální historie	16
3.1 Charakteristika orální historie	16
3.2 Vlastní zkušenost s orální historií	16
4 Geneze československého zahraničního odboje	19
4.1 Počátky naší zahraniční akce na polském území	20
4.2 Neúspěch ve Francii	21
4.3 Reorganizace ve Velké Británii	23
4.4 Čs. brigáda u Dunkerque	27
5 Životní příběh Boleslava Siudy.....	32
5.1 Dětství a léta dospívání	32
5.2 Služba ve Wehrmachtu	34
5.3 V zajetí	37
5.4 Vojákem Československé samostatné obrněné brigády	38
5.4.1 Výcvik ve Velké Británii	38
5.4.2 Nasazení u Dunkerque	41
5.4.3 Návrat domů	43
5.5 Opět civilistou	45
Závěr	48
Seznam pramenů a literatury	50
Přílohy	
Anotace	

Úvod

Dopad, jaký měla 2. světová válka na globální i naše národní dějiny, je bezpochyby obrovský. V klasickém pojetí tohoto konfliktu je obecně znám rozsah, jakou měrou se na bojích proti nacismu v Evropě podílela spojenecká vojska. Pochopitelně, mnozí správně přiřazují hlavní zásluhy na porážce Hitlera vojskům Sovětského svazu, Spojených států amerických a Velké Británie. Nicméně v současném českém prostředí chybí celková znalost o bojovém přispění našich československých vojáků, kteří neváhali riskovat své životy v boji proti německému útlaku. Většina z nás si zcela jistě vybaví právem glorifikované československé letce ve službách britské RAF. Ale jak si vedly pozemní jednotky, zdali vůbec nějaké existovaly, je již v obecném povědomí poměrně neznámé téma. Svou vinu na tom jistě nese bývalý politický režim, jenž cíleně potlačoval fakta týkající se zahraničního odboje na Západě. Tato práce se i z tohoto důvodu věnuje působení významné československé jednotky, jež svým dílem přispěla k porážce nacismu v západní Evropě. Operovala pod názvem Československá samostatná obrněná brigáda.

Během nejničivějšího ozbrojeného konfliktu v dějinách se ve Velké Británii v roce 1943 reorganizovala 1. československá smíšená brigáda na Československou samostatnou obrněnou brigádu dle vzoru britských obrněných brigád. V roce 1945 její řady tvořily tisíce mužů a stovky děl, motocyklů, automobilů, tanků a obrněných transportérů. Po vojenském výcviku absolvovaném na ostrovech čekal brigádu nelehký úkol – obléhat přístavní město Dunkerque a neutralizovat nebezpečí hrozící od tamní německé posádky. Nejednalo se o jedinou československou vojenskou složku válčící ve jménu svobody a vlasti, avšak tato práce se zaměřuje právě pouze na Československou samostatnou obrněnou brigádu, a to vzhledem k faktu, že toto téma není stále zcela zpracováno.

Hlavní cíl této bakalářské práce spočívá v zaznamenání a vyprávění životního a především válečného příběhu pana Boleslava Siudy, jednoho z příslušníků Československé samostatné obrněné brigády. Jako jeden z mála žijících bývalých vojáků brigády patří mezi ty, kteří nikdy nepublikovali vzpomínky svých válečných útrap. Zajímavým faktem je, že tento muž nuceně sloužil v německé armádě, ze které dezertoval. Je zcela na místě připomenout historii jednotky samotné, a proto tato

práce obsahuje kapitolu věnující se zásadním charakteristikám a faktografií o Československé samostatné obrněné brigádě od jejího vzniku, výcviku až po její působení v osvobozovacích bojích, přičemž se jedná především o obléhání přístavního města Dunkerque ve Francii poblíž belgických hranic. Hlavní kapitola, jak již bylo zmíněno, popisuje životní osud Boleslava Siudy a tvoří jádro této bakalářské práce. Toho je dosaženo prostřednictvím jeho osobních vzpomínek, zprostředkovaných formou série rozhovorů uskutečněných na podzim roku 2016 v bydlíšti pana Siudy v Jablonci nad Nisou. Podpůrný zdroj informací představuje vojenská dokumentace pana Siudy, dnes uložená na území Slovenské republiky, ve Vojenském archívu – centrální registratuře v Trnavě.

Rozhovory a jejich následné zpracování se orientují na postižení životních osudů pana Siudy se zaměřením na jeho krátký, nicméně vlivem okolností mimořádně intenzivní válečný prožitek. Důraz byl od počátku kladen na zachycení každodennosti života vojáka a jeho subjektivní vnímání konfliktu. Společně jsme se ve vzpomínkách respondenta vraceli k otázkám, událostem a zážitkům, které jsou pro dnešního mladého člověka jen stěží představitelné. Pohnutá doba si ale vyžadovala výjimečné činy. Dotýkali jsme se témat týkajících se služby ve Wehrmachtu v jižní Francii, strastiplného útěku a vstupu do brigády, výcviku, osobní motivace, přátelství, boje samotného, strachu, smrti, vítězství. Opomenuto nebylo ani přivítání po návratu do vlasti, rovněž poválečné osudy (ač většinou smutného rázu) a mnoho dalšího. Výsledek je finálně upraven ve stylistické er-formě.

Vlastní zpracování rozhovorů čerpá hlavně z metodologických postupů obsažených v knize *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie* od autorů Vaňka, Mückeho a Pelikánové, kteří popisují efektivní způsob provádění, zaznamenávání a následného sepsání výsledků rozhovorů s pamětníky. Tato publikace dostatečně obeznámí i naprostého laika s problematikou orální historie a připraví ho na uskutečnění vlastního rozhovoru s pamětníkem. Autor Pavel Mücke se metodou orální historie a práce s pamětníky zabývá také ve své publikaci *Rámce paměti druhé světové války v českých zemích: vzpomínkové práce vojáků druhého čs. odboje*, ze které bylo při tvorbě této práce také čerpáno.

Publikací či článků zabývajících se tématem československého zahraničního odboje na Západě za druhé světové války existuje v dnešní době poměrně mnoho.

S ohledem na dosavadní zpracování dějin Československé samostatné obrněné brigády v odborné literatuře je první kapitola práce věnovaná stručnému zhodnocení stěžejních titulů domácí odborné produkce. Následuje kapitola o současném stavu memoárové literatury a jejím vývoji. Z obou kapitol je patrné, že bývalý socialistický režim záměrně tajil a zkresloval informace o západním odboji. Zmapování literární produkce, jak odborné i memoárové, patří mezi dílčí cíle práce. Třetí kapitola se krátce věnuje charakteristice orální historie a obsahuje osobní poznatky a zkušenosti získané během rozhovorů s pamětníky.

Důvod výběru této tematiky spočívá v osobním zájmu o dějiny druhé světové války, který silně rezonuje v mé rodině, a to i díky faktu, že provozuje soukromé Muzeum obrněné techniky ve Smržovce, nalézající se nedaleko města Jablonce nad Nisou. V expozici se nachází i vzácný britský tank Cromwell, pozůstatek po naší československé brigádě, momentálně čekající na kompletní renovaci. Z mé průvodcovské praxe v muzeu mohu po rozhovorech s návštěvníky potvrdit jejich celkovou absenci povědomí o Československé samostatné obrněné brigádě. Při příležitosti setkání s válečnými veterány jsme měli tu čest přivítat i několik stále žijících členů tehdejší brigády, se kterými udržujeme vřelé vztahy. Přirozeně, každým rokem se tento okruh veteránů zužuje. Je proto nanejvýš důležité, aby tito lidé, hrdinové českého a slovenské národa, měli šanci sdílet své vzpomínky a přispět k pochopení této historické problematiky, dokud je to možné. Každý zaznamenaný příběh je a bude schopen přiblížit současným i budoucím generacím utrpení a oběti, které museli jejich předci podstoupit pro zachování svobody a míru ve světě i ve vlasti samotné.

1 O literatuře a pramenech

Odborné literatury a článků v periodikách týkající se československého zahraničního odboje během druhé světové války bylo v průběhu let publikováno velké množství. Vlivem složitého vývoje politických poměrů a z nich pramenících ideových tlaků v poválečném Československu došlo k zásadnímu zkreslení pohledu na danou problematiku, což se výrazně projevilo na objektivitě prací vzniklých v této době. Obecně lze konstatovat, že téma zahraničního odboje na Západě představovalo tabuizovanou kapitolu našich vojenských dějin až do konce bývalého režimu. Po pádu socialismu a nástupu demokracie započala nová epocha výzkumu a bádání v této oblasti.

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou Československé samostatné obrněné brigády, jejím cílem tudíž není postižení a zhodnocení veškeré odborné literatury, studií a článků pojednávající o československém zahraničním odboji ve všech jeho podobách. Z tohoto důvodu zde není pojednáno ani o našich příslušnících v řadách britské RAF. Pozornost je věnována relevantním zdrojům, avšak ne všechny sloužily k vypracování této práce, některé z nich pouze rozšiřují obzor v případě hlubšího zájmu.

Bezprostředně po válce, tj. během relativně politicky svobodné éry v letech 1945-1948, se nevytvořil patřičný historický odstup, jenž je nutný pro objektivní zpracování daného tématu. Po nástupu socialistického režimu se o západních jednotkách zprvu nemluvilo, teprve až s mírným uvolňováním poměrů v druhé polovině 50. let se podařilo čs. badatelům získat přístup k potřebným archiváliím ve Velké Británii. První významná studie, *Československá samostatná obrněná brigáda u Dunkerque (1944-1945)*¹, byla publikována Tomanem Brodem v časopise *Historie a vojenství*² v roce 1960. Tentýž autor na svou studii navázal a společně s Eduardem Čejkou vytvořil dílo *Na západní frontě*, tehdy jedinou analytickou monografií

¹ BROD, Toman: *Československá samostatná obrněná brigáda u Dunkerque (1944-1945)*. *Historie a vojenství*, 1960, s. 648-694.

²*Historie a vojenství*. Periodikum Historického ústavu Armády ČR vychází od roku 1952 v Praze. Laickou i odbornou veřejností hodnoceno jako vysoce hodnotný zdroj informací a studií o dějinách vojenské historie.

věnující se zahraničnímu odboji na Západě.³ Z tohoto celkem obsáhlého díla vychází mnoho současných autorů, nebylo tomu jinak ani při tvorbě této práce. Kniha dokáže čtivým stylem psaní shrnout základní historii jednotek na Západě a neměla by chybět v knihovně žádného vojenského historika, i když obsahuje několik nesrovnalostí a nedotažených pasáží. Autoři v té době museli pracovat s tím, co jim bylo tehdy k dispozici. V 90. letech se tato monografie nakonec dočkala odstranění ideologických pasáží.⁴

Po roce 1989 zaznamenal zájem o historii československé armády ve Velké Británii raketový růst. Velkým přínosem se staly studie generálmajora ve výslužbě Gustava Svobody o činnosti čs. brigády, jenž byl očitým svědkem popisovaných událostí. Výsledky jeho bádání byly publikovány v periodiku *Historie a vojenství* v polovině 90. let.⁵ Stál také za vznikem neoficiálního seznamu padlých na Západě⁶ a oživil zájem o československé válečné hroby v zahraničí.⁷ Spojení válečných deníků jednotlivých útvarů čs. obrněné brigády dalo vzniku ucelené publikaci obsahující denní záznamy celé brigády, doplněné o mnoho příloh⁸ ze strany autora Ivana Procházky.⁹ Mimo hlavní část knihy, tedy denních zápisů do válečných deníků, je třeba vyzdvihnout ony zmiňované přílohy. Významně podtrhují a dotváří celkový obraz o čs. brigádě u Dunkerque, například příloha č. 14 od Viléma Fencla o vozidlech brigády názorně ilustruje celkově kvalitně odvedenou práci. V posledních letech byly vydány publikace obsahující shrnutí faktografie o čs. brigádě a především tituly obsahující seznam padlých u Dunkerque a jejich krátké životní osudy. Názorný příklad představuje dílo Jiří Plachého *Kříže a hvězdy od Dunkerque*¹⁰ či rozsáhlá publikace *Dunkerque 1944-1945* od autorů Petra

³ BROD, Toman – ČEJKA, Eduard: *Na západní frontě. Historie čs. vojenských jednotek na západě v letech druhé světové války*. Praha 1963 (I. vydání) a 1965 (II. doplněné vydání).

⁴ ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na Západě (1939-1945)*. Praha 1997.

⁵ SVOBODA, Gustav: *Československá samostatná obrněná brigáda ve Velké Británii*. *Historie a vojenství*, č. 6, 1994, s. 74-105. Tentýž: *Československá samostatná obrněná brigáda a operace OVERLORD*. *Historie a vojenství*, č. 4, 1996, s. 60-76.

⁶ SVOBODA, Gustav: *Ti, kteří se nevrátili*. Praha 1992.

⁷ SVOBODA, Gustav: *Československé válečné hroby v zahraničí*. Praha 1996.

⁸ Tabulky mužstva, stavu a počtu techniky, ztrát, dále rozkazy, mapy, biografie, seznamy padlých atd.

⁹ PROCHÁZKA, Ivan: *Dunkerque. Válečný deník Československé samostatné obrněné brigády (říjen 1944 - květen 1945)*. Praha 2006.

¹⁰ PLACHÝ, Jiří: *Kříže a hvězdy od Dunkerque*. Praha 2011.

Hofmana a Zdenka Maršálka.¹¹ Oba tituly hrály rozhodující roli v procesu tvorby krátkého shrnutí působení čs. brigády v této práci a představují současný vrchol odborné literatury v této oblasti. Posledně zmiňovaná publikace nabízí široký a kvalitně zpracovaný poznámkový aparát, jenž ocení jak student historie, tak i vojenský historik. Zdenko Maršálek se také zabývá národnostním složením brigády, regionálními skupinami či otázkou bývalých vojáků Wehrmachtu.¹² Podobnými otázkami se např. zabývali i historikové Milan Moravec a Zuzana Pivcová.¹³ Jeden z významných počínů v oblasti rozboru národnostního složení učinil Erich Kulka, jenž se ve své monografii věnoval působení Židů v západní zahraniční armádě.¹⁴ Za zmínku stojí i František Emmert, jenž v roce 2012 vydal ve své podstatě populární knihu *Československý zahraniční odboj na Západě*¹⁵, která je pojatá graficky líbivým způsobem a obsahuje kopie různých dobových dokumentů, což přispívá k rozšíření studované problematiky mezi širší okruh populace. Pro laika přínosné, zajímavé čtení, historik by ji ohodnotil jako publikaci příliš obecnou a nezacházející do podstatných detailů.

Svou hodnotu jistě mají i publikace věnující se německé posádce v obleženém Dunkerque, této problematice se ve svých studiích věnoval Vladimír Pilát¹⁶, pramennou edici zpracoval Tomáš Jakl¹⁷ a článkem o zásobování německých

¹¹ HOFMAN, Petr – MARŠÁLEK, Zdenko: *Dunkerque 1944-1945: ztráty Československé samostatné obrněné brigády během operačního nasazení ve Francii*. Praha 2011.

¹² MARŠÁLEK, Zdenko: *Českoslovenští občané německé národnosti v čs. brigádě ve Velké Británii 1940-1944*, In: *Historie a vojenství*, č. 2, 1997, s. 131-155. Tentýž: „Česká“ nebo „Československá“ armáda? *Národnostní složení československých vojenských jednotek v zahraničí v letech 1939–1945*. Disertační práce na ÚČD FF UK, Praha 2014.

¹³ MORAVEC, Milan: *Přijímání vládních vojáků do čs. zahraniční armády na Západě*. In: *Válečný rok 1944 (Příspěvky účastníků mezinárodní konference konané ve dnech 19. -20. října 1999 v Praze)*. Praha 2001, s. 271-274. PIVCOVÁ, Zuzana: *Přijímání zajatců německé armády do čs. západní armády*. Tamtéž, s. 267-274.

¹⁴ KULKA, Erich: *Židé v československém vojsku na Západě*. Praha 1992.

¹⁵ EMMERT, František: *Československý zahraniční odboj za 2. světové války na Západě*. Praha 2012.

¹⁶ PILÁT, Vladimír: *Obléhání Dunkerque ve světle pramenů dochovaných ve fondech BA-MA-Freiburg im Briesgau*. In: *Válečný rok 1944 (Příspěvky účastníků mezinárodní konference konané ve dnech 19. - 20. října 1999 v Praze)*. Praha 2001, s. 231-247. Tentýž: *Českoslovenští vojáci očima obránců Dunkerque*. In: *Československá armáda 1939-1945*. Praha 2003. s. 120-123.

¹⁷ JAKL, Tomáš: *Posádka Dunkerque 8. května 1945*. *Historie a vojenství*, č. 3, 2004, s. 97-102.

jednotek přispěl Michal Plavec.¹⁸ Zápisky z deníku viceadmirála Friedricha Frisia, velitele německé posádky, editovali a vydali Pavla Plachá a Jiří Plachý.¹⁹

Celková dosavadní rozpracovanost tématu Československé samostatné obrněné brigády se poměrně úspěšně snaží dohnat desetiletí stagnace, kdy její veteráni byli bráni jako agenti ze Západu a historická fakta režimem ideologicky překrucována a držena pod pokličkou.

Při úmyslu zpracování jakékoliv práce týkající se tematiky Československé samostatné obrněné brigády by každý badatel měl vycházet z archivních pramenů. V tomto případě je zásadních několik archivních institucí. První z nich, Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv v Praze (VÚA – VHA), disponuje rozsáhlými fondy, sbírkami a kartotékami. Obsahuje popisné listy rotmistrů a kvalifikační listiny důstojníků. Dále zde nalezneme kmenové listy vojínů, poddůstojníků a aspirantů narozených před rokem 1911. Bohužel, během socialismu se konaly rozsáhlé skartace a mnoho archiválií bylo nenávratně ztraceno. Osobní archiválie účastníků zahraničního odboje během 2. světové války měly být této skartace ušetřeny, avšak ne vždy tomu tak bylo. V této instituci se také nachází vojenské matriky a především fondy pod heslem *Československá samostatná obrněná brigáda*. Pod záštitou VHA vzniká od roku 2005 elektronická databáze příslušníků čs. vojenských jednotek v zahraničí za 2. sv. války. Za zmínku jistě stojí i fond *Ministerstvo vnitra, Londýn* umístěný v Národním archivu v Praze. Nesmíme opomenout fondy uložené přímo ve Velké Británii, zejména v Londýně. Nicméně pro účely vypracování této bakalářské práce hrál nejvýznamnější roli Vojenský archiv – centrálna registratúra MO SR Trnava na Slovensku. Tamější instituce má k dispozici kmenové listy čs. vojáků narozených roku 1921 a mladších. Archiválie čs. vojáků narozených v letech 1911-1920 jsou uloženy ve Vojenském historickém archivu v Bratislavě.

¹⁸ PLAVEC, Michal: *Zásoby pro atlantické pevnosti. Německé pokusy o zásobování pevnosti Dunkerque od září 1944 do konce války*. In: *Historie a vojenství*, č. 2, 2010, s. 92-107.

¹⁹ FRISIUS, Friedrich - PLACHÁ, Pavla - PLACHÝ, Jiří: *Neblahé dny: deník viceadmirála Friedricha Frisia, velitele Pevnosti Dunkerque: 3. září 1944 - 9. května 1945*. Praha 2014.

2 Rozbor memoárové literatury

Již během války i bezprostředně po ní se vojáci snažili podat svědectví domácí veřejnosti o skutečném odbojovém životě na Západě a začaly vznikat první publikace obsahující očitá svědectví²⁰. Politické síly se však daly do pohybu a únor 1948 definitivně pohřbil veškeré další snahy. Jak již bylo naznačeno v předchozí kapitole, bývalí příslušníci Československé samostatné obrněné brigády se během vlády komunistické strany nacházeli v nezáviděníhodné situaci. Jako potencionální agenti Západu byli neprávem vyhodnoceni jako režimu nebezpečné osoby a mnozí z nich byli sledováni, vyslýcháni a také vězněni. Tajili svou minulost, pracovali v podřadných pozicích a snažili se unikat existenčním problémům. Velké množství z nich raději emigrovalo do zemí, kde si během války vytvořili známosti a do své vlasti, jestli vůbec, se vrátili až po revoluci. Být vysloužilým vojákem československé brigády nepředstavovalo předmět hrdosti ani uznání po téměř půl století po konci války. Není divu, že pro memoárovou literaturu vojáků ze Západu tu zde nebylo místo.

Po roce 1989 nastala zlatá éra memoárové literatury, hnaná vpřed urychlenou potřebou dohnat to, co jí bylo odepřeno za minulého režimu. Veteráni ze Západu se konečně těšili zasloužené úctě. Avšak přirozený běh času postupně zredukoval počet těch, kteří měli co vyprávět. V současnosti panuje trend zachránit a zaznamenat poslední kamínky do velké mozaiky, kterou Československá samostatná obrněná brigáda představuje. Vzhledem k faktu, že dnes i těm nejmladším veteránům je přes 90 let a moc jich již nezbývá, snaha stihnout co se dá je vsutku opodstatněná.

Mimo knižně vydanou memoárovou literaturu, která je zmíněna na následujících stránkách, nesmíme opomenout další relevantní zdroje. Ty nalezneme jako rukopisná vzpomínková díla uchovaná v Národním archivu ČR v Praze²¹, dále sbírka *Rozhovory* v Centru orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, také fondy a sbírky krajských a okresních archivů. Nesmíme opomenout všelijaká

²⁰VÁCLAVÍK, Zdeněk – SCHRICH, Josef: *Z protektorátu do republiky. Příběhy příslušníků čs. zahraniční armády ze západu*. Praha, Naše vojsko 1946. VÁCLAVÍK, Zdeněk: *Jediná hvězda – domov. Cesty a osudy našich vojáků ze západu*. Praha, Naše vojsko 1946.

²¹ Národní archiv v Praze – fond *Svaz protifašistických bojovníků* (resp. *Svaz bojovníků za svobodu*) – Ústřední výbor (vzpomínkové práce).

žurnalistická interview, záznamy z besed, které jsou umístěné např. na Youtube, poté televizní rozhovory, rozhlasové pořady, články v periodikách, studentské práce, soukromě držené deníky a memoáry. Existují veřejně dostupné elektronické zdroje, které se zaměřují na zachování paměti, z nichž za zmínku stojí například *Paměť národa*. Tento projekt pod záštitou neziskové organizace *Post Bellum* vyhledává a nahrává vzpomínky pamětníků klíčových událostí 20. století. V dnešní době disponuje zpracovanými vzpomínkami tisíců pamětníků, mezi ně se řadí i několik vojáků Československé samostatné obrněné brigády. Deníky hrají velice důležitou roli v zachování paměti a následné možné publikace. V současné době si své vzpomínky zapisuje malá část populace, nicméně v době druhé světové války se stále jednalo o široce rozšířený zvyk. Zachovalé osobní deníky pomáhají pamětníkovi při rekapitulaci minulých let a poskytují oporu pro publikační činnost. V případě, že autor deníků již není mezi námi, slouží jeho sepsané vzpomínky jako základ pro editační práce historiků a badatelů.

Mezi veřejností jsou nejvíce rozšířeny knižně publikované memoáry. Významnou, poměrně podrobnou biografii představují vzpomínky Jiřího Pavla (ročník 1922) od Martina Reichela.²² Dnes patří k oněm posledním přeživším veteránům, kteří prošli službou ve Francii a byli s brigádou spjati od jejího samého začátku. Při odhalování životního příběhu pana Jiřího Pavla dochází čtenář k úžasu a obdivuje, jak detailně si pan Pavel vše pamatuje. Někteří mohou namítat, že si tak starý člověk nemůže pamatovat doslova maličkosti, které se udály před více nežli 70 lety. Od podrobného popisu nelehké cesty z okupovaného Protektorátu po vojenské drily a nasazení u Dunkerque, to vše je poutavým způsobem zachyceno a nadchne i nezaujatého čtenáře. Upřímnost a životní pokora pana Pavla je zjevná během celého vyprávění a sympaticky dokresluje celkový pozitivní dojem. Bezpochyby jde o jedno z nejkvalitnějších a nejčtivějších memoárových děl ve zkoumané problematice. Mohu ze své vlastní zkušenosti potvrdit, že pan Pavel si věci dávno pamatuje mnohem lépe, než nedávné události. V roce 2010 jsme ho osobně navštívili v anglickém Leamingtonu, kde žil mnoho let. V současnosti je tento bývalý voják zpět v České republice a čas od času k němu zavítáme do domova

²² REICHL, Martin: *F2074 vypráví... Vzpomínky příslušníka československé obrněné brigády Jiřího Pavla*. Červený Kostelec 2010.

důchodců nedaleko Náchoda. Je upřímně vděčný za každého, kdo jej dnes navštíví a ochotně s energií vypráví své válečné osudy. Společně se svým synem se angažuje na renovaci památníku československým jednotkám v Leamingtonu.

Dalším veteránem, jehož publikované vzpomínky pomáhají dotvářet pohled na československou brigádu, je Stanislav Hnělička. Jeho biografie *Byl jsem tobruckou krysou*²³ čtenářům přibližuje život vojáka na Středním východě pod velením Karla Klapálka, odkud se posléze dostal lodním transportem do Anglie. Formou otázek a odpovědí efektivně postihuje zásadní aspekty své nesnadné anabáze, vojenského života a poválečného osudu. Tenká, ale čtivá publikace nabízí zajímavý závěr, kde veterán komentuje význam vlastenectví, vyzdvihuje demokracii a považuje historii národa za základ vzdělání. Svoboda není zadarmo a lidé by měli navštěvovat místa bojů a vojenské hřbitovy, aby si to uvědomili. Ne nadarmo se těmito otázkami ve svých pamětech zabývají i jiní váleční veteráni. Měli jsme tu čest pana Hněličku několikrát přivítat v našem Muzeu obrněné techniky ve Smržovce na setkání válečných veteránů. Mimo jiné se podílel jako poradce na natáčení českého válečného filmu *Tobruk*. Zemřel v roce 2016.

Publikace *Na západní straně*²⁴ popisuje příběh Viléma Tomana, jehož vzpomínky knižně zpracovali pracovníci VHÚ. Jedná se o celkem netradiční náhled na čs. brigádu a záležitosti s ní spojené. Ve svých vzpomínkách se pan Toman humorným, až ironickým způsobem zaobírá každodenními povinnostmi i volným časem v brigádě. Většina vojáků, kteří vydali své paměti, se víceméně zaměřuje na své nelehké životní momenty a pro nadsázku a humor je vyhrazena pouze malá část, jestli vůbec. Pan Toman čtenáře zasvětil do běžných, leckdy komických situací a s nadhledem komentuje vše, co shledal zajímavé. Popisuje neoblíbené škrábání brambor, kvalitu anglických hospod a místního piva, problémy s angličtinou, utahuje si ze svých spolubojovníků a samozřejmě nechybí ani vzpomínky na obléhání Dunkerque. Nevšední a mírně satirický pohled na čs. brigádu očima jejího člena.

²³ HNĚLIČKA, Stanislav – ŠEBELKA, Jan: *Byl jsem tobruckou krysou*. Praha 2008.

²⁴ TOMAN, Vilém – PLACHÝ, Jiří (ed.): *Na západní straně: osobní vzpomínky na dobu v odboji od roku 1940 do roku 1945*. Praha 2015.

Do výčtu dalších poutavých memoárů patří i titul *Nebyli jsme svatí* od Bohuslava Zavadila.²⁵ Nechvalně známý voják, jenž přidělal mnoho vrásek svým nadřízeným, se zabývá i tabuizovaným antisemitismem. Svým dílem přispěl i Bohuslav Šulc, jehož práce *Na všech frontách - Čechoslováci ve II. světové válce*²⁶ obsahuje kapitoly vycházející z memoárů vojáků čs. brigády. Není od věci zmínit i memoárové tituly od Ludvíka Čumbly²⁷ či Josefa Sommra.²⁸ Mezi nejnovější publikace se řadí *Byl jsem u toho, a nežil jsem zbytečně: vzpomínky MUDr. Lothara Grünwalda-Gronského*.²⁹

Všeobecně platí, že osobní vzpomínky mají pouze dokumentární a doplňující charakter. Při tvorbě shrnujících děl o historii čs. brigády na Západě autoři vycházejí hlavně z oficiálních materiálů, tj. vojenská a diplomatická hlášení, projevy, deníky celých jednotek, rozkazy atd. Využití osobního svědectví slouží k bližšímu pochopení bojového nasazení a charakteristice každodenního života mužstva. Nicméně jednotlivé životní příběhy slouží jako shrnutí celkového přispění jedince v běhu dějin, nastiňují subjektivní názory na důležité momenty světové či národní historie a v neposlední řadě mohou inspirovat mladší generace.

²⁵ ZAVADIL, Blahoslav: *Nebyli jsme svatí... Vzpomínky příslušníka československé zahraniční armády na válečná léta 1939-1945*. Brno 1996.

²⁶ ŠULC, Bohuslav: *Obléhání přístavu Dunkerque*. In: *Na všech frontách - Čechoslováci ve II. světové válce*. Praha 1992, s. 194-204. Tentýž: *Zajatcem zajatých. Vzpomínka čs. zajatce v obleženém Dunkerque*. Tamtéž, s. 205-213.

²⁷ ČAMBLA, Ludvík: *Moje druhá světová válka*. Brno 2008.

²⁸ SOMMR, Josef: *Od Tobrúku do Plzně*. Praha 1992.

²⁹ GRONSKÝ, Roman: *Byl jsem u toho, a nežil jsem zbytečně: vzpomínky MUDr. Lothara Grünwalda-Gronského*. Olomouc 2015.

3 Orální historie

Tato kapitola se zabývá stručnou charakteristikou orální historie a především analýzou poznatků vycházejících z vlastních zkušeností nabytých během rozhovoru s pamětníkem Boleslavem Siudou.

3.1 Charakteristika orální historie

V dnešní době se metoda orální historie nachází stále v procesu zrodu a v globalizovaném, digitálním světě ji čeká nepředvídatelný směr vývoje.³⁰ Jedná se o kvalitativní metodu výzkumu využívající poznatky a postupy z řady společenských odvětví (např. psychologie, sociologie, antropologie,...). Kvalitativní metoda výzkumu vyjadřuje takové bádání, které plně akceptuje poznávací hodnotu sdělení jednotlivce a neusiluje jeho obsah zobecňovat do širších celků. V porovnání s klasickými přístupy zpracovávání historie přináší individuální a subjektivní pohled na dějiny. Snaží se nahlížet a reflektovat subjektivní vnímání často obyčejných lidí, kteří zůstávají tak trochu opomíjeni ve stínu velkých událostí, můžeme to označit jako dějiny „*psané zdola*“.³¹ V současnosti se orální historie celosvětově dynamicky rozvíjí a pomáhá svým jedinečným příspěvkem doplnit mezery v celkové percepci historie.

3.2 Vlastní zkušenost s orální historií

Od momentu výběru tématu této bakalářské práce až po její finální vypracování jsem postupně nabyl mnoho poznatků ohledně možnosti využití metod orální historie. Je zcela nezbytné si prostudovat dostupné odborné publikace věnující se této metodě zaznamenávání historie, aby si potenciální iniciátor rozhovoru osvojil teoretické základy efektivní práce s pamětníkem. Nicméně, jako tomu platí snad v každé životní situaci, teorie nás na realitu zcela nepřipraví, a tudíž neexistuje lepší učitel nežli zkušenost samotná. Orální historie není uznávána jako svébytný vědní obor s pevně danými pravidly metodiky a každý začátečník je schopen svým

³⁰ VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel – PELIKÁNOVÁ, Hana: *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha 2007, s. 9.

³¹ Tamtéž, s. 16.

modelem práce a zkušenostmi obohatit celou disciplínu.³² Nevyskytují se zde žádné svazující pokyny k postupu práce a je pouze na jednotlivém badateli, jak ke své práci přistoupí a jaké metody si pro dosažení cíle zvolí. Vycházejíc z této úvahy, uvádím v následujících odstavcích několik nejvýraznějších jevů a postřehů, které mi má zkušenost s orální historií odhalila a přinesla. Nicméně, za každých okolností by měla být dodržována právní a hlavně morální stránka věci. V praxi to znamená nezneužívat důvěrně získaných informací bez jasného souhlasu vypravěče, neupravovat a nezkreslovat jejich skutečný obsah, ani s nimi vynakládat jinak nežli bylo domluveno s pamětníkem (konkrétní domluva v podobě oficiální písemné formy je žádoucí).

Když se rozhodneme pro uskutečnění rozhovoru s pamětníkem o jeho válečných zkušenostech, ve většině případů se jedná o emocionálně velice silné vzpomínky a výjevy, které by člověk nejraději z paměti nadobro vytěsnil. Tomuto negativnímu jevu jsem musel čelit již od samého počátku. První pamětník, bývalý člen Československé samostatné obrněné brigády, jenž se těsně před vypuknutím 2. světové války dostal do Velké Británie posledním vlakovým transportem Nicholase Wintona, odmítl domluvený rozhovor na poslední chvíli se slovy, že již na onu pochmurnou dobu nechce takto otevřeně vzpomínat. Svou roli v tom dozajista hraje i vysoký věk a s tím spojené ustupující fyzické a psychické síly, které čelí nemalé zátěži při realizaci rozhovoru. V neposlední řadě je zapotřebí zmínit přirozenou nedůvěru k cizím lidem a důvod, proč by se měli s někým dělit o svůj životní příběh a sdělovat mu o sobě informace velice osobní, leckdy i citlivé intimní povahy. Neustálá pozornost věnovaná válečným veteránům a nesčetné prosby o vyprávění jejich válečných vzpomínek mohou v některých případech vést k odmítnutí rozhovoru, jednoduše řečeno, veterán k tomu začne mít odpor. Z těchto důvodů je pro získání kvalitního výsledku rozhovoru s pamětníkem naprosto klíčové získání jeho důvěry.

Nežli se uskuteční první nahrávaný rozhovor s pamětníkem, je nezbytné se na něj důkladně připravit. Jak jsem již v bakalářské práci dříve poznamenal, velice přínosným pomocníkem jsou publikace zabývající se metodikou orální historie

³² VANĚK, M. - MÜCKE, P. – PELIKÁNOVÁ, H.: c. d., s. 13.

vydané Centrem orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR. Neméně důležitý předpoklad představují minimálně základní znalosti historické problematiky, o které se chystáme s pamětníkem bavit. Vyplatí se, a je to také otázka slušnosti, domluvit si s pamětníkem první neformální setkání, kde mu představíte svou základní vizi a cíle budoucí spolupráce. Je vhodné jej požádat nejprve o stručnou verzi příběhu, docílíme dvojího efektu. Tím jednak získáme základní představu o jeho životě a můžeme se předem připravit, za druhé i sám pamětník si osvěží paměť a nastane samovolný proces rozpomínání se na dávná léta, což bude žádoucí u prvního řízeného zaznamenávaného rozhovoru. V této části bych chtěl zdůraznit důležitost znalosti historických faktů a souvislostí probíraného tématu. Z vlastní zkušenosti mohu konstatovat, že pouze lehké povědomí o některých, nezřídka pro někoho vedlejších dějinných událostech, může během rozhovoru vést ke zmateným a zbytečným vysvětlováním a protahováním. V mém konkrétním případě se jednalo o slabší znalost historické problematiky ohledně území Těšínska. Tím dochází ke ztrátě času, únavě vypravěče a menší efektivitě. Dle mého mínění by celkový čas jednoho rozhovoru neměl přesáhnout 90 minut, protože musí být brán v potaz velmi pokročilý věk vypravěče, tudíž rychlejší úbytek jeho koncentrace a energie. Z mých konkrétních pozorování vyšlo najevo, že ideální rozsah se pohyboval mezi 45 až 60 minutami. Velice se mi osvědčilo si nejprve vyslechnout životní příběh pamětníka od jeho narození až po současnost bez výraznějšího zasahování do výkladu, samozřejmě s již spuštěnou nahrávací technikou. V dnešní technologicky rychle se vyvíjející době je téměř každý novější mobilní telefon adekvátně vybaven dostatečným nahrávacím zařízením a plně nahradí diktafony. Poté následovalo konstruktivní zhodnocení prvního rozhovoru, doplnění znalostí dle potřeby a zpracování konkrétních doplňovacích a rozšiřujících otázek. Druhé či další pokračování rozhovorů si nyní tazatel řídí a usměrňuje tak, aby docílil všech stanovených cílů. V okamžiku, kdy získáme pocit, že jsme od pamětníka získali maximální množství informací nutných pro zkompletování jeho příběhu, nastává čas sepsání textu samotného. Není vyloučeno se s pamětníkem kdykoliv sejít k vyjasnění a doplnění detailů, koneckonců se jedná o velmi individuální proces s mnoha proměnnými. Finální verze by měla projít schválením vypravěče, aby potvrdil pravdivost veškerých informací obsažených v textu či poukázal na ony části textu, které si nepřeje zveřejňovat z jakéhokoliv důvodu.

4 Geneze československého zahraničního odboje

Tato kapitola je věnována stručnému nástinu vývoje československých zahraničních odbojových skupin na Západě v průběhu 2. světové války se zaměřením na objasnění okolností jejich vzniku, působení a významu. Pochopitelně, nejvíce prostoru bude věnováno Československé samostatné obrněné brigádě v Británii. Z tohoto důvodu je důležité zmínit historii jednotek, které brigádě předcházely a ze kterých se vyvinula finální podoba čs. brigády. Nedochozí k detailnímu rozboru fungování našich západních zahraničních jednotek, spíše se jedná o pouhý nástin tématu, ale s dostatečnou efektivitou, aby si i nezasvěcený laik dokázal uvědomit, kdo byli příslušníci těchto útvarů, co museli prožít, vytrpět a obětovat pro společnou věc – záchranu naší vlasti z područí nacistického režimu.

Cesta ke zformování konečné podoby Československé samostatné obrněné brigády ve Velké Británii byla lemována řadou předešlých neúspěchů a potupnými, demoralizujícími událostmi. Mezi ony potupné události lze jednoznačně zařadit mnichovskou zradu (krátce po Mnichovu emigroval odstoupivší prezident Edvard Beneš, bývalý ministerský předseda Milan Hodža a řada komunistů, jelikož jejich strana byla zakázána), a posléze okupaci zbytku okleštěného Československa německým agresorem v březnu 1939.³³ Tyto neslavné dny našeho národa podnítily tisíce lidí k emigraci ve snaze bojovat proti nepříteli v zahraničním odboji. K těmto různorodým jednotkám se nepřidávali pouze bývalí českoslovenští vojáci, ale i Čechoslováci pracující v cizině či dobrovolníci, jejichž předci pocházeli z Československa. Další, vcelku početnou skupinu tvořili dezertéři nebo zajatci z armády slovenského státu, protektorátního vládního vojska nebo německého Wehrmachtu. Do jednotek posledně zmiňované armády bylo násilně nuceno vstoupit mnoho obyvatel například z Těšínska. Dále je na místě zmínit Židy přechající z Československa před perzekucí, také členy krajanských komunit v zahraničí, kteří dle vyhlášení mobilizace museli narukovat do vznikajících vojenských útvarů (především ve Francii, mnoho z nich ani nemělo československé občanství).³⁴ V neposlední řadě bychom neměli opomenout příslušníky německé menšiny na našem území, ti tvořili nemalou část Československé brigády v Británii.

³³ ČEJKA, E.: c. d., s. 9.

³⁴ HOFMAN, P. – MARŠÁLEK, Z.: c. d., s. 5.

4.1 Počátky naší zahraniční akce na polském území

Vůbec první československá zahraniční vojenská jednotka v letech 2. světové války vznikla v Polsku, jejím hlavním cílem bylo zasáhnout po boku polské armády proti vysoce pravděpodobnému německému útoku.³⁵ Na zrodu jednotky se významně podílely československé konzuláty – v Krakově, Varšavě a dokonce i britské velvyslanectví v Katovicích.³⁶ Dne 30. dubna 1939, byť jako neoficiální útvar, vznikla v Krakově Zahraniční vojenská skupina československá, která prvního dne čítala pouze sedm osob. V polovině května již přes 100 osob a rychle se rozrůstala, až se začala potýkat s vážným nedostatkem prostor, materiálu a hlavně financí.³⁷ Tyto stále se zhoršující problémy měla vyřešit dohoda s Francií, která obsahovala přemístění části vojáků na západ do služby Cizinecké legie. Od 22. května do 21. srpna 1939 vypluly v šesti lodních transportech do Francie stovky Čechoslováků, kteří zde vytvořili zárodek československého zahraničního vojska na francouzské půdě.³⁸ Zbytek vojáků v Polsku, nyní pod velením Ludvíka Svobody, se přemístil do výcvikového tábora v Malých Bronowicích. Z bezpečnostních důvodů se 30. srpna 1939 většina z nich, jednalo se přibližně o 630 mužů, přemístila do tábora v Leszné v severovýchodním Polsku, kde se při uvítacím nástupu dozvěděli o německém útoku na Polsko. Nedlouho poté nabyl platnosti prezidentský dekret, jenž vyhlásil vytvoření České a slovenské legie se sídlem v Leszné, jež byla začleněná do polské armády. Tím získala tato skupina statut první oficiální československé jednotky v zahraničí.³⁹ Nicméně, znepokojující zprávy o vývoji německého postupu dovedly polské armádní velení k vydání rozkazu evakuace tábora. Následovala strastiplná cesta až k hranicím Polska a Sovětského svazu, kde většina našich vojáků přešla dobrovolně na území státu, který nečekaně a násilně obsadil velkou část Polska na základě paktu s Německem. V SSSR je čekala dlouhá, ubíjející internace. Až v roce 1941 dosáhla československá exilová vláda v Londýně dohody o transportu mnoha mužů České a slovenské legie na Blízký východ. Zbytek jednotky zůstal v Sovětském svazu, kde později po vpádu

³⁵ ČEJKA, E.: c. d., s. 92.

³⁶ EMMERT, F.: c. d., s. 23.

³⁷ ČEJKA, E.: c. d., s. 83.

³⁸ Tamtéž, s. 92.

³⁹ Tamtéž, s. 101-104.

převážně německých vojsk tvořil jádro budoucí československé jednotky v Buzuluku na jihu Ruska.⁴⁰

Československá zahraniční akce v Polsku se nestala hlavním proudem čs. zahraničního odboje, na druhou stranu splnila svůj úkol spočívající v napájení dalších zahraničních proudů, zejména ve Francii.

4.2 Neúspěch ve Francii

Francie se stala cílovou destinací pro většinu československých emigrantů, a to hned z několika důvodů. Jednak zde přetrvávaly vzpomínky na kladné vztahy z let první světové války, dále tu působili T. G. Masaryk, E. Beneš i M. R. Štefánik. Svou roli tu hrála i historická a citová pouta k francouzskému národu, tudíž i zahraniční politika nově vzniklého Československa silně sympatizovala s Francií. V Paříži i v jiných regionech existovala početná krajanská hnutí, která zachovala věrnost republice. Právě do Francie byly vkládány naděje, že se vypořádá s nacistickým Německem a nastolí opět mír v Evropě.⁴¹

Realita se však jevila naprosto odlišně. Emigranti, kteří doufali v možnost chopit se zbraně a bojovat proti Němcům, museli být velice zklamáni. Představitel čs. vojenské emigrace gen. Karel Janoušek řekl: „*Nebyla to Francie našich snů. Byla to Francie občansky a vojensky demoralizovaná, prosáknutá jedem defétismu. Stín budoucí katastrofy hrozil a dusil naše přípravy již od prvního počátku.*“⁴²

Navzdory ponuré a odevzdané atmosféře ve Francii, prioritou tamní československé emigrace bylo znovuoživení československé armády, jejíž činnost bude důkazem snahy čs. národa o mezinárodní uznání a vytlačení německého agresora z okupované vlasti. Dne 2. října 1939 podepsali francouzský předseda vlády É. Daladier a čs. velvyslanec v Paříži Š. Osuský dohodu o vytvoření československé armády ve Francii. Politicky se zodpovídala zatím čs. vládě, v rovině vojenské

⁴⁰ SVOBODA, Gustav – JAKL, Tomáš: *1. československá divize ve Francii (1939-1940)*. Praha 2010, s. 11.

⁴¹ ČEJKA, E.: c. d., s. 110.

⁴² Tamtéž, s. 117.

francouzskému hlavnímu velení.⁴³

Jak již bylo zmíněno, v létě 1939 vstoupilo několik stovek vojáků do Cizinecké legie. Tvrdý výcvik podstoupený v táborech umístěných především v Alžírsku představoval tvrdou fyzickou i psychickou zkoušku. Naštěstí francouzská strana splnila svůj slib a s počátkem vypuknutí války uvolnila československé vojáky do tábora v jihofrancouzském Agde.⁴⁴

Agde. Ospalé městečko na jihu Francie u Středozemního moře, kdysi dávno založeno Řeky. Právě tam Francouzi přenechali pro československou armádu bývalý utečenecký tábor, jenž naprosto nevyhovoval potřebám nutných pro zformování a výcvik vojska. I přes veškeré nedostatky jej československá strana převzala a započala svou činnost. Po příchodu vojáků z Cizinecké legie byl 28. září založen 1. československý náhradní prapor a o den později se zformoval 1. československý pěší prapor. Do armády proudily zástupy nových branců a již v půlce října 1939 vznikl 1. čs. pěší pluk a posléze další vojenské útvary. Dále se přidávali dobrovolníci z Belgie, Palestiny, Iránu a jiných zemí, kde většinou pracovali či studovali.⁴⁵ Z počátku října dorazila přes Bejrút bronovická skupina, do konce června 1940 dorazilo přes toto přístavní město více nežli 2000 osob, které se vydaly takzvanou „balkánskou cestou“.⁴⁶ Dne 17. listopadu vyhlásil Národní výbor československý všeobecnou mobilizaci - povinné narukování se týkalo všech čs. státních příslušníků mužského pohlaví ve věku od 18 do 50 let. Přidat se mohli i dobrovolníci ve věku 50-55 let.⁴⁷ Vojsko posílily i oddíly bývalých československých interbrigadistů, tzv. „španěláků“, které po porážce Španělské republiky ustoupily do sousední Francie. Zde byli jejich příslušníci internováni v tábore Camp de Gurs.⁴⁸ Kapacita tábora v Agde brzy převýšila své možnosti, a proto bylo mnoho útvarů rozptýleno v dalších táborech, vesměs u jižního pobřeží. Ke konci května čítala 1. československá divize přes 10 000 mužů; celkově v čs. zahraniční armádě sloužilo

⁴³ SVOBODA, G. - JAKL, T.: c. d., s. 17.

⁴⁴ EMMERT, F.: c. d., s. 39.

⁴⁵ SVOBODA, G. - JAKL, T.: c. d., s. 30.

⁴⁶ Tamtéž, s. 32.

⁴⁷ Tamtéž, s. 19.

⁴⁸ Tamtéž, s. 45.

asi 12 150 vojáků.⁴⁹ 11 procent divize tvořili vojáci celkem čtrnácti různých národností, jednalo se především o Židy, Němce a Maďary.⁵⁰

10. května 1940 se německá vojska vrhla drtivým útokem na Belgii, Nizozemsko, Lucembursko a pokračovala na Francii. Již zpočátku bylo patrné, jakou trestuhodnou měrou západní státy zanedbaly obranné přípravy. Všudypřítomná dezorganizace a zastaralá výzbroj a výstroj umožnila rychlý postup Němců do nitra Francie. Československá armáda na jihu netrpělivě očekávala povolávací rozkaz k boji. V prvních červnových dnech provedli velitelé výběr nejschopnějších vojáků a z nich seskupili tzv. divizní pěchotu o síle kolem 5 000 mužů. Ti se dle rozkazů francouzského velení v bojové pohotovosti přichystali na odjezd na sever, kde se přidali k francouzským oddílům v obranných pozicích asi 40 kilometrů východně od Paříže. Divizní pěchota, rozdělená do dvou pěších pluků, hrdinně bojovala a vyklízela obranné pozice jako poslední. Pod zdrcujícím tlakem německých jednotek byl však bohužel vydán rozkaz k opuštění fronty a navrácení se do Agde. Jednotku čekalo 400 náročných ústupových kilometrů, po vyčerpávající cestě se setkala se zbytkem 1. čs. divize a čekaly na evakuaci do Velké Británie. Všeobecná mobilizace ze 17. listopadu byla zrušena, tudíž zůstat mohli pouze dobrovolníci. Tisíce příslušníků jednotky se vrátilo domů, jednalo se především o ty, kteří trvale žili ve Francii.⁵¹ Z přístavu Seté odpluly na evakuačních lodích do Velké Británie více nežli čtyři tisíce československých vojáků a přes 500 civilních osob. Stovky dalších se do Británie dostalo na vlastní pěst, většinou za velice dramatických událostí.⁵² Tito lidé tvořili jádro budoucí Československé samostatné obrněné brigády. Francouzská kapitola čs. zahraničního odboje neslavně skončila, avšak dala zrodu nové, organizovanější podobě ve Velké Británii, jež se těšila širšího mezinárodního uznání.

4.3 Reorganizace ve Velké Británii

Po porážce Francie se působení naší emigrace přemístilo do Velké Británie,

⁴⁹ SVOBODA, G. - JAKL, T.: c. d., s. 110.

⁵⁰ Tamtéž, s. 73.

⁵¹ EMMERT, F.: c. d., s. 51-52.

⁵² ČEJKA, E.: c. d., s. 220.

kde byla 21. července 1940 oficiálně uznána čs. prozatímní vláda v čele s E. Benešem. Reorganizace vojska byla zcela nezbytná a muselo se začít téměř od základů. První dny po ústupu zbytku československé armády do ostrovního království klesla morálka našich vojáků na bod mrazu, zejména kvůli směsi poráženeckých nálad, pochybností, zklamání a ideových agitací, která způsobila závažné potíže v další činnosti vojska. V přiděleném stanovém táboře v Cholmondeley nedaleko Chesteru, kam se jednotky po evakuaci uchýlily, panovaly velice napjaté vztahy a každým dnem se zhoršovaly. Otevřená vzpoura komunistické skupiny vyústila v degradaci a následné internaci vzbouřenců, jednalo se celkem o 539 mužů, to je jedna osmina všech vojáků.⁵³ Nepříznivé poměry v Cholmondeley se snažil svou osobní návštěvou uklidnit sám Beneš, jenž ve svých pamětech později prohlásil, že „*to byla tehdy krize vážná, nejtěžší, jakou jsme ve svém vojsku v druhé světové válce zažili. Dlužno dodat, že tato krize tehdy na chvíli dost otřásla celým naším hnutím.*”⁵⁴ Po vstupu Sovětského svazu do války byl internovaným osobám umožněn návrat do služby, zpět se vrátilo 214 vojáků.⁵⁵ 12. srpna 1940 konečně došlo k reorganizaci pozemních jednotek, vznikla 1. československá smíšená brigáda, velení spadalo pod brigádního generála Bedřicha Neumanna. Armáda se neustále potýkala s akutním nedostatkem lidských zdrojů a tento problém přetrvával po celé působení na ostrovech. Na konci roku 1940 čítala brigáda pouhých 3 010 vojáků, což zcela nevyhovovalo britským armádním početním tabulkám a všem bylo jasné, že čs. pozemní vojsko nabude pouze symbolického významu.⁵⁶ Ideální početní stav brigády se dle britských měřítek měl pohybovat nad 5 000 mužů, což pro čs. armádu ve Velké Británii představovalo na léta nepřekonatelný problém, plné síly nabyta až během bojového nasazení ve Francii. V polovině října roku 1940 se brigáda přemístila do výcvikového tábora v Leamingtonu ve střední Anglii, kde zůstala až do května 1942.

Po přepadení Sovětského svazu v létě 1941 zaznamenala brigáda citelnější nárůst branců, obzvláště komunistických sympatizantů, přicházeli i krajané z USA, Kanady, Latinské Ameriky a dalších zemí. Začali se hlásit i bývalí němečtí vojáci,

⁵³ HOFMAN, P. – MARŠÁLEK, Z.: c. d., s. 15.

⁵⁴ ČEJKA, E.: c. d., s. 235.

⁵⁵ PLACHÝ, J.: c. d., s. 22.

⁵⁶ HOFMAN, P. – MARŠÁLEK, Z.: c. d., s. 16.

kteří padli do spojeneckého zajetí, většinou se jednalo o obyvatele Těšínska, Hlučínska či členy smíšených česko-německých rodin. Přijmout do svých řad německy hovořící vojáky se ne vždy obešlo bez problémů. V druhé polovině roku 1942 se k české mateřské řeči hlásilo 68 % mužstva, 16 % ke slovenské a k německé téměř 11 %, navíc bezmála pětina vojáků se hlásila k židovské konfesi. S nově příchozími však velký počet vojáků souběžně odcházel do služeb britské RAF, k parašutistům či do nově vznikající jednotky v SSSR. Na konci roku 1942 čítala pozemní armáda 3 296 mužů, což bylo stále na hony vzdálené Benešově ideální představě o zahraničním vojsku Československa na Západě.⁵⁷

V květnu 1942 se brigáda téměř po dvou letech pobytu u města Coventry přemístila do různých lokalit v jižní a východní Anglii, kde jí byly přiděleny první bojové úkoly. Jednalo se převážně o střežení tamních letišť a pobřežních úseků. Většina mužstva během let v Británii podstoupila početné vojenské kurzy a cvičení, mnoho vojáků prošlo výsadkářským výcvikem, také se prováděla simulace vyloďování. Služba nepředstavovala velké fyzické ani psychické vyčerpání, vojáci si tudíž rádi zpestřovali volné chvíle různými kulturními a sportovními událostmi. V lednu 1943 se novým brigádním generálem stal J. Kratochvíl, ten však nedlouho poté odjel k československé jednotce v SSSR a velení převzal generál Alois Liška.⁵⁸

Dlouho očekávaná a velice vítaná posila dorazila 11. srpna 1943, když se v Liverpoolu vylodil Čs. 200. lehký protiletadlový pluk, čítající přes 1 300 mužů.⁵⁹ Jednalo se z velké části o zkušené a bojem prověřené vojáky, kteří bojovali pod československou vlajkou na Blízkém východě. Na počátku války se v oblasti Bejrútu nacházelo mnoho Čechoslováků, kteří měli tzv. balkánskou cestou namířeno do řad vznikající čs. armády ve Francii. Po francouzské porážce a kapitulaci v červnu 1940 však hrozila čs. běžencům internace či dokonce vydání Němcům. Vzhledem k těmto okolnostem byl čs. konzulátem v Jeruzalémě urychleně zorganizován transport do Palestiny, kde vznikla čs. jednotka na Blízkém východě.⁶⁰ S postupem času se jednotka s příchodem nových branců ze všech okolních zemí rozrůstala, původní

⁵⁷ HOFMAN, P. – MARŠÁLEK, Z.: c. d., s. 19.

⁵⁸ ČEJKA, E.: c. d., s. 278, 418.

⁵⁹ Tamtéž, s. 343.

⁶⁰ EMMERT, F.: c. d., s. 77.

První prapor 4. čs. pluku byl přejmenován na Čs. pěší prapor 11 – Východní. V čele uskupení stál odhodlaný a rázný pplk. Karel Klapálek. Vojáky čekal extrémně náročný výcvik v nehostinných pouštních podmínkách, jenž se v budoucím bojovém nasazení bezpochyby vyplatil. V únoru 1941 se jednotka dle rozkazů přemístila do severního Egypta, kde nedaleko Alexandrie střežila zajatecké tábory. Značnou posilou pro prapor se na jaře téhož roku staly stovky uvolněných Čechoslováků internovaných v SSSR. Po vylodění Němců v severní Africe se Klapálkovi muži vydali na libyjsko-egyptskou hranici nedaleko fronty, kde dostali za úkol hlídat a udržet obranné objekty a letiště. Posléze se prapor jako součást britské 23. pěší brigády účastnil bojů ve Francouzi kontrolovaném Libanonu a Sýrii, nakonec si prapor svou slávu vydobyl během obrany libyjského přístavního města Tobruk. Tento strategicky významný bod se Britové snažili ubránit ze všech sil. Naši vojáci zaujali pozice na šestikilometrovém úseku na západě od města, kde se během následujících měsíců opakovaně střetávali s italskými jednotkami. Na jaře 1942 byli nahrazeni Jihoafričany a odesláni zpět do Palestiny, tam proběhla reorganizace na 200. lehký protiletadlový pluk, jenž se posléze podílel na obraně místních letišť. Na konci roku 1942 se vojáci pluku opět vrátili do Tobruku, aby zde zajistili protiletadlovou obranu města. Naštěstí již tou dobou ležela fronta daleko od přístavu a po většinu času se jednalo o bezstarostnou službu. Po německé kapitulaci v květnu 1943 dorazil rozkaz k opuštění pozic a návratu do Egypta. V přístavu Teffik se 5. července na obří transportní loď *Mauretania* nalodilo 1326 mužů, které čekala dlouhá plavba kolem mysu Dobré naděje do Velké Británie. Tam posílili československé zahraniční vojsko, jež mohlo být 1. září 1943 díky významnému početnímu přírůstku reorganizované na Československou samostatnou obrněnou brigádu. V čele nadále působil brigádní generál Alois Liška, jeho zástupcem byl jmenován plk. Karel Klapálek.⁶¹

Po navýšení početních stavů nabyla naše brigáda schopnosti zařadit se do budoucích plánů spojeneckého velení jako plně akceschopný vojenský svazek. Strukturálně vycházela z obrněné brigády britské divize, skládala se z velitelství, štábní roty, dvou tankových praporů, motorizovaného praporu, motorizovaného předzvědného oddílu, dělostřeleckého pluku, ženijní a spojovací roty, dopravního

⁶¹ ČEJKA, E.: c. d., s. 309-344.

oddílu, také z dílen, polní ambulance a dalších pomocných oddílů, které byly nezbytné pro bojový chod jednotky.⁶²

Vzhledem k blížící se invazi do západní Evropy započal mnohem intenzivnější výcvik. 28. září 1943 se brigáda přemístila do okolí Northamptonu ve střední Anglii, následovaly další lokace a stěhování, výcvik se konal i ve Skotsku. Probíhalo přecvičování na novou bojovou techniku, trénovaly se přesuny, střelby, maskování, průzkumy, odstraňování min atd. Byl kladen velký důraz na vysokou morálku mužstva, vnitřní život v jednotce se řídil dle řádů a předpisů čs. armády. Veškeré politické aktivity podléhaly zákazu, jenž byl leckdy tajně porušován bez ohledu na kázeňské tresty. Většina vojáků pocházela z dělnického prostředí, poté se jednalo především o bývalé úředníky, učitele a vojáky z povolání.⁶³ Přicházeli stále noví rekruti, především zajatci a přeběhlíci z Itálie a severní Afriky, posléze i příslušníci Wehrmachtu ve Francii. I přesto se musela brigáda vypořádávat s nedostatkem mužů, mnozí z nových branců neměli žádné vojenské zkušenosti, což značně problematizovalo součinnost s již vycvičenými spolubojovníky.⁶⁴

4.4 Čs. brigáda u Dunkerque

Po invazi spojeneckých vojsk na plážích v Normandii v červnu 1944 byla pro Československou samostatnou obrněnou brigádu vyhlášena polní mobilizace. Nastala hektická kontrola, výměna a doplnění vojenského materiálu na válečný počet. Po sérii cvičení a přemístování se brigáda konečně dočkala transportu do Francie. Mezi 30. srpnem a 8. září 1944 se nalodilo celkem 4 259 mužů, kteří byli po dlouhých letech výcviku připraveni na skutečný boj.⁶⁵ Během prvních dnů po vylodění se brigáda soustředila v prostoru nedávného bojiště u Falaise. Po měsíci čekání a nečinnosti přišel z vedení rozkaz k nasazení brigády u přístavního města Dunkerque, které fanaticky bránila silná německá posádka pod velením viceadmirála Friedricha Frisia. Spojenecké velení se rozhodlo nedobývat přístav za cenu vysokých ztrát, nýbrž se spokojilo s pouhým obklíčením a uzavřením nepřítel, aby nedokázal

⁶² HOFMAN, P. – MARŠÁLEK, Z.: c. d., s. 19.

⁶³ ČEJKA, E.: c. d., s. 420.

⁶⁴ HOFMAN, P. – MARŠÁLEK, Z.: c. d., s. 21.

⁶⁵ Tamtéž, s. 21.

narušovat zásobovací trasy a nemohl znamenat případnou hrozbu pro postupující vojska. Tento bojový úkol způsobil u našich vojáků velké rozčarování, protože jejich přání o nasazení na hlavní frontové linii opět nebylo vyslyšeno a museli se spokojit s rolí „hlídacího psa“. 6. října krátce po poledni dorazily první čs. konvoje do blízkosti města Dunkerque, kde brigáda během několika následujících dní převzala obléhání od kanadských a britských jednotek. Na druhé straně bojiště bylo shromážděno přes 12 tisíc německých a východních obránců, kteří se pod vlivem energického velení nehodlali jen tak vzdát.⁶⁶ Díky důkladným obranným přípravám, mezi něž patřilo zatopení rozlehlých oblastí a také zaminování mnoha úseků, byla hlavní výhoda čs. jednotky, tj. případný hromadný tankový útok, vyloučena. Navíc silné pobřežní dělostřelectvo nebezpečně ohrožovalo každou pozemní akci. Avšak posádka trpěla nedostatkem výzbroje, výstroje a potravin, tudíž jen málokdo očekával, že Němci vydrží v obklíčení až do samotného konce války.⁶⁷

Důležitým úkolem mimo obléhání nadále zůstávala snaha o doplnění stavů brigády, aby mohla být využita při bojích na hlavních frontových úsecích. Noví branci se rekrutovali zejména z řad čs. občanů, kteří nuceně sloužili v německé armádě, a poté byli zajati, či přeběhli, dále zde byli přeběhlíci z vládního vojska a v neposlední řadě i krajané žijící ve Francii. Dne 24. září 1944 čítala brigáda 4 344 osob, 8. května 1945 jich bylo již 6 164. Zastoupení Čechů v jednotce přesáhlo 80 %, nevratné ztráty v podobě padlých, raněných či nemocných dosáhly během sedmiměsíčního nasazení ve Francii přes 500 osob.⁶⁸

Vzhledem k neustálému nedostatku vojáků byla čs. brigáda nucena kooperovat s dalšími spojeneckými jednotkami, které spadaly pod velení brigádního generála Lišky, jenž měl zodpovědnost za celý dunkerský operační prostor. Na bojišti tak spolupracovaly jednotky Československa, Francie, Británie, Belgie a Kanady. Velitelství brigády se přemístilo do obce Wormhout, asi 10 kilometrů od nejjihnějšího bodu obléhacího perimetru.⁶⁹

Při plnění poměrně pasivního úkolu se nejvýznamnější bojovou událostí stal

⁶⁶ PROCHÁZKA, I.: c. d., s. 13.

⁶⁷ HOFMAN, P. – MARŠÁLEK, Z.: c. d., s. 47.

⁶⁸ Tamtéž, s. 53-54.

⁶⁹ Tamtéž, s. 45-48.

útok na německé pozice během 28. října 1944. V tento symbolický den se Čechoslovákům podařilo pobít přes 150 vojáků Wehrmachtu a kolem 350 jich zajmout, přičemž vlastní ztráty činily 18 mrtvých a 56 raněných.⁷⁰ Při plánování akce se nijak nepočítalo se změnou celkové situace u Dunkerque, přesto nabyl útok velkého morálního významu. Naším jednotkám se podařilo při ostrém testu bojových schopností zaskočit bránící se Němce a získaly uznání od samotného polního maršála Montgomeryho. O vojenském úspěchu svědčí i zápis do deníku viceadmirála Frisia, který si pod 28. říjen poznamenal: „*Neblahé dny.*” A také: „*Co má člověk dělat, když jsou vojáci tak špatní?*”⁷¹ V celkovém součtu se jednalo o nejúspěšnější jednodenní pozemní útok československých jednotek za celou válku.

Nově získané sebevědomí a odhodlání vedly k dalšímu útoku, uskutečněnému 5. listopadu 1944. V čele s tanky a s přímou leteckou podporou britských Typhoonů a Spitfirů podnikly jednotky útok ve stejném úseku jako 28. října. Navzdory důkladnější přípravě i většímu počtu nasazených sil se nepodařilo zopakovat předcházející úspěch. Němci se poučili a v očekávání dalšího útoku vykonali řadu obranných opatření, zejména rozšíření zatopených oblastí, kladení překážek a budování minových polí, kde většina tanků uvízla. Padlo 36 Čechoslováků a přes 100 bylo zraněno, navíc brigáda ztratila 12 tanků. Ač výsledek nebyl nikterak uspokojivý, i tak řady obránců utrpěly nesporně větší ztráty. Dle počtu nasazených prostředků se jednalo o největší bojovou akci během obléhání města.⁷²

Během zimy 1944-1945 se obě strany uchýlily k upevnění svých pozic a k přípravě na jarní, ostřejší pokračování bojů. Monotónní ráz všedního života se skládal z nudných hlídek, nepodstatných nočních výpadů a dělostřeleckých soubojů. Československá brigáda se soustředila na doplnění tabulkových stavů, zatímco Němci se věnovali ženijním obranným operacím a výcviku speciálních úderných skupin. Snaha o německý průlom byla úspěšně završena 9. dubna 1945, kdy se Němcům podařilo přemoci francouzské vojáky v továrně Filature a jejím okolí. O několik dní později, 15. dubna 1945, po sérii menších nezdařených protiútoků, započal hlavní protiútok s cílem obsadit zpět ztracené pozice. Bohužel i tato akce se

⁷⁰ HOFMAN, P. – MARŠÁLEK, Z.: c. d., s. 59-61.

⁷¹ FRISIUS, F. - PLACHÁ, P. - PLACHÝ, J.: c. d., s. 42.

⁷² PROCHÁZKA, I.: c. d., s. 109-103.

neobešla bez velkých ztrát a určený cíl se nepodařilo splnit, továrna Filature zůstala v německém držení až do konce války.⁷³

S nezadržitelným koncem války sílila aktivita československých představitelů agitujících za přesunutí obrněné brigády z Dunkerque k americké 3. armádě generála Pattona, která 18. dubna vstoupila na území Československa. Vzhledem k nelehkému transportu celé jednotky byl alespoň symbolicky vytvořen zvláštní Československý kombinovaný oddíl o síle 138 mužů, jenž se urychleně přemístil z Francie do okupované vlasti. Dne 1. května byl oddíl přiřazen k americké 97. pěší divizi a dorazil do Chebu, kde vojáci v následujících dnech vykonávali strážní službu. Kombinovaný oddíl dorazil 9. května do již osvobozené Plzně. Obrovské zklamání přišlo s rozkazem ukončit bojovou misi v obci Kyšice u Plzně a nezasahovat do vypuklého povstání v Praze. Předem určené sféry vlivu nebraly ohled na touhu československých vojáků pomoci hlavnímu městu a zlověstně předznamenávaly budoucí politický vývoj.⁷⁴

Po sedmi měsících plnění nesnadného úkolu se vojáci obrněné brigády konečně dočkali vytyčeného cíle. Již 8. května ráno nastal ve válečném prostoru Dunkerque klid zbraní. Ač velice nerad, viceadmirál Frisius se musel podřídit rozkazům svých nadřízených a kapituloval. Akt kapitulace proběhl na velitelství československé brigády 9. května v 9 hodin ráno, kde byl vykonán do rukou generála Lišky. Jedná se o historicky jedinou kapitulaci složenou do rukou československého generála. Naší brigádě se vzdalo přes 10 500 německých vojáků a dlouhá, namáhavá anabáze této jednotky se chýlila ke svému konci. Vojáci se v Dunkerque zbytečně nezdržovali. Po předání města Francouzům vyrazil útvar 12. a 13. května zpět do vlasti. Necelý týden poté dorazil transport do Plzně a 30. května se Československá samostatná obrněná brigáda slavnostně zúčastnila vojenské přehlídky v osvobozené Praze, kde ji nadšeně vítaly tisíce lidí. V uvítacím telegramu premiéra Fierlingera stálo: *„Vláda ČSR zdraví všechny příslušníky Čs. obrněné brigády u příležitosti dosažení konečného vítězství nad hitlerovským Německem a úplného osvobození republiky. Vítá je co nejsrdečněji při jejich vstupu na území vlasti ze svého sídla,*

⁷³ HOFMAN, P. – MARŠÁLEK, Z.: c. d., s. 66-68.

⁷⁴ EMMERT, F.: c. d., s. 108-109.

matičky Prahy. Bojovali jste po boku statečných spojeneckých vojsk na různých bojištích, ve Francii i na Středním východě. Vaše bojové prapory se pokryly slávou Tobruku a Dunkerku. Mnozí z vás byli vyznamenáni vysokými spojeneckými i československými řády a medailemi. Vykonali jste záslužné dílo pro osvobození vlasti.”⁷⁵

Brigáda byla 1. 6. 1945 přejmenována na 1. tankový sbor, její válečný deník byl ukončen dne 30. června 1945.⁷⁶ Po komunistickém převratu v únoru 1948 bylo mnoho příslušníků zahraniční armády propuštěno ze své funkce, pronásledováno a zavřeno do vězení. Mnozí z vojáků se vrátili zpět do Anglie, kde během svého působení získali četné kontakty. Kapitola západního zahraničního odboje zůstala překrucována až do revolučního roku 1989. Přeživší veteráni od Dunkerque a ostatních bojišť se nakonec dočkali náležité úcty a zacházení, které si právem svými hrdinskými činy vydobyli.

⁷⁵ ČEJKA, E.: c. d., s. 518-520.

⁷⁶ PROCHÁZKA, I.: c. d., s. 92.

5 Životní příběh Boleslava Siudy

Následující strany popisují životní příběh pana Boleslava Siudy, narozeného 25. 9. 1926 v obci Louky u Karviné na Těšínsku. Jeho dosud nezveřejněné vzpomínky nám umožňují zmapovat osudy člověka, který vlivem okolností bojoval v krátké době na obou stranách válečného konfliktu. Nejprve jako nuceně povoláný voják německého Wehrmachtu, poté jako příslušník Československé samostatné obrněné brigády. Jejich zachycení a uchování pro další generace bylo dosaženo prostřednictvím série rozhovorů s dnes stále vitálním veteránem, které se konaly na podzim roku 2016 v místě jeho bydliště, v Jablonci nad Nisou. Vzhledem ke kvalitě sdělených informací i respondentovy schopnosti nadhledu nad událostmi vzdálenými více než sedm desetiletí musíme obdivovat jeho mentální stav v tak pokročilém věku, svým verbálním projevem by se hravě mohl rovnat o jednu či dvě dekády mladším lidem. Obdivuhodně dokáže přecházet z jedné cizí řeči do druhé a za použitý výběr slovních spojení by se nestyděl ani dnešní student vysoké školy. Při prepisování jeho příběhu jsem se snažil, samozřejmě dle stylistických a gramatických možností, ponechat původně vyřčené obraty ve snaze zachovat určitou autenticitu uskutečněné výpovědi. Pochopitelně s ohledem na vysoký věk vypravěče musíme počítat s ne již dokonale sloužící pamětí, některé události si mozek po dobu delší než sedm desítek let přirozeně nedokáže uchovat. Přesto nelze jednoduše zapomenout na výjevy z válečného putování a útrap. Detaily týkající se Siudovy vojenské služby v československé armádě poskytl jeho kmenový list uložený ve Vojenském archívu – centrálna registratúra Trnava.⁷⁷

5.1 Dětství a léta dospívání

Boleslav Siuda se narodil na počátku podzimu 1926 do rodiny Jana a Stanislavy Siudových, manželů římsko-katolického vyznání. Otec pracoval celý život jako železničář, matka se živila jako dělnice v tavírně ve Fryštátu. Malý Boleslav dokázal od raného dětství hovořit plynule česky i polsky, což nebyl na poměry v mnohonárodnostně provázaném Těšínsku žádný výjimečný jev. Zprvu navštěvoval polskou i českou obecní školu přímo v Loukách, poté nastoupil na

⁷⁷ PLACHÝ, J.: c. d., s. 9. Po rozdělení Československa bylo rozhodnuto, že kmenové listy čs. vojáků narozených 1921 a mladších zůstanou v Trnavě.

českou měšťanskou školu v Českém Těšíně, kde se bohužel nestačil ani pořádně porozhlédnout. Shodou okolností na onu instituci nastoupil v roce 1939, kdy nacistické Německo napadlo Polsko a po jeho dobytí bylo území Těšínska přiděleno k německé říši.⁷⁸Tato skutečnost znemožnila Boleslavovi dokončit započaté vzdělávání na měšťanské škole. Špatným žákem nicméně nebyl a toužil v rámci možností pokračovat ve studiu. Chtěl se původně vyučit elektrikářem či automechanikem, avšak při své drobné tělesné konstituci se na řemeslo údajně nehodil. Nakonec padlo rozhodnutí na německou obchodní školu. Vzhledem ke skutečnosti, že neovládal vyučovací jazyk, tj. němčinu, musel nejdříve absolvovat nultý ročník, aby se ji urychleně doučil. To se mu při jeho nezpochybnitelném talentu na jazyky podařilo a nakonec obchodní školu zdárně absolvoval. Počítal, že s tímto vzděláním nastoupí do správního oddělení jednoho z mnoha místních průmyslových podniků. Po získání pracovního místa odpovídající jeho kvalifikaci očekával mladý Boleslav kariéru úředníka, ale osud mu přichystal zcela jiné plány. Psal se počátek roku 1944, a jakožto občan žijící na území německé říše dostal tehdy teprve sedmnáctiletý Boleslav Siuda za povinnost narukovat do německé armády.⁷⁹Snaha o vyhnutí se nástupu do armády se krutě nevyplácela. Pan Siuda si vzpomíná na tři chlapce polské národnosti, kteří to rezolutně odmítli. Pod záminkou odvedení na stanici a sepsání protokolu však byli cestou chladnokrevně zezadu zastřeleni. Tímto byl jakýkoliv další odpor eliminován a nezbývalo nic jiného, nežli se podřídít. Boleslavův starší bratranec Arnošt, mladý muž polské národnosti, také původně vzdoroval, nicméně pod pohrůžkou smrti se zdála služba ve Wehrmachtu o poznání přijatelnější. Přesto měl Boleslav i trochu toho pověstného štěstí v neštěstí. Kvůli již zmiňovaným neodpovídajícím tělesným předpokladům byl shledán neschopným k zařazení přímo na frontu (v kmenovém listu čs. armády uváděna výška 157 cm), na druhou stranu schopným služby pro Německo s podmínkou shledán byl. O jakou konkrétní podmínku se jednalo, se nikdy nedozvěděl. Zde je krásně ilustrován příklad, kdy menší tělesný vzrůst není až tak úplně na škodu a může v některých případech člověku zachránit život. Narukování ale Boleslava Siudu neminulo.

⁷⁸ EMMERT, F.: c. d., s. 8.

⁷⁹ HOFMAN, P. – MARŠÁLEK, Z.: c. d., s. 100. Neněmečtí obyvatelé území připojených k Říši museli souhlasit se zápisem do tzv. *volklístů*, aby si uchovali majetek a zaměstnání. Tímto souhlasem podléhala mladá mužská populace německé všeobecné branné povinnosti.

Matka syna nechtěla pustit a velice kvůli tomu plakala. Mnoho chlapců z okolí se ze služby v německé armádě nikdy domů nevrátilo, její obavy byly oprávněné. Při odjezdu z domova Boleslav podle svých slov nepociťoval strach, nýbrž choval naději, že z toho nakonec vyvázne živý a zdravý. V hlavě se mu již toho času začal rodit tajný, velice smělý plán. Mezi lidmi se vyprávělo o formování československých zahraničních armád jak na Západě, tak na Východě. Od počátku věřil v možnost dezerce při vhodné příležitosti a k připojení k československému zahraničnímu odboji. Netušil však, že ona příležitost nastane až téměř po pěti měsících.

5.2 Služba ve Wehrmachtu

Datum vstupu do armády je uvedeno 23. března 1944.⁸⁰ Jako čerstvý bránc Wehrmachtu byl nejprve převezen do Opole v Polsku, kde obdržel základní výstroj. Nakrátko nato se ocitl v železničním transportu, ač mu nikdo neřekl cílovou destinaci. Spolu s ním cestoval velký počet nových branců, početnou skupinu tvořili odvedenci z Těšínska, mezi nimiž bylo i několik kamarádů. Tato skutečnost částečně ulehčovala vážnost situace, ve které se nacházeli. V okamžiku přejezdu transportu skrze Drážďany si uvědomili, že určitě míří na klidnější západní frontu, což mezi nimi vyvolalo bujaré nadšení. Nechvalně proslulé východní frontě by se měli podle všeho vyhnout, jenže stále panovala nejistá atmosféra, neboť nikdo netušil, co je čeká. Cesta na západ neprobíhala vždy poklidně a bezpečně, jednou byli přinuceni utíkat od vlaku kvůli hrozbě spojeneckého náletu, který se jim na poslední chvíli vyhnul.

Jednoho slunného rána se Boleslav probudil a z okna vagonu spatřil nádhernou scenérii. Palmy a krásné modré moře splývající s oblohou kam až oko dohlédne. Dorazili do francouzského přístavního města Marseille. Pro člověka, který nikdy neopustil rodnou zem, se jednalo o fascinující zážitek, francouzská riviéra Boleslava dočista uchvátila. Z Marseille pokračovali na východ, konečná stanice se nacházela u vojenského tábora nedaleko Cannes, asi deset kilometrů od moře. Nově příchozí

⁸⁰ Vojenský archiv – centrálna registratúra MO SR Trnava, fond osobných spisov poddôstojníkov a mužstva, KML (kmeňový list) z osobného spisu pod značkou Boleslav Suida – 1926.

rotu čekaly dva hlavní úkoly, pěší výcvik a boj proti tzv. teroristům. Po stažení okupačních italských vojsk z jižní Francie zbylo mezi civilním obyvatelstvem velké množství zbraní a munice. Odhodlaní vyzbrojení francouzští vlastenci je neváhali použít proti komukoliv v německé uniformě a docházelo k častým bojovým střetům. Vytyčený cíl roty, do které Boleslav patřil, zněl likvidace těchto partyzánů a zachování pořádku v oblasti. Tábor byl situován ve vinicích, muži spali ve viničních domcích, žádný vyložený komfort. V jeho četě sloužilo mnoho Čechů z Beskyd. Pan Siuda si dokonce vzpomíná na velitele různých čet, jednalo se o Poláky pocházejících od Katovic, jmenovitě o muže jménem Gavron, Mucha a Gorecký. Vybavuje si rutinní obhlídky okolí, při kterých se několikrát střetli s partyzány; sám pro to používá termín „tajemná válka“.

S rodinou mu naštěstí bylo povoleno udržovat pravidelnou korespondenci, takže navzájem o sebe neměli přehnaný strach. Nakonec výcvik a služba na jihu Francie trvaly celkově čtyři měsíce, zhruba od poloviny dubna do poloviny srpna 1944.⁸¹

15. srpna 1944 byla v jižní Francii spuštěna operace *Dragoon*. Spojenecké francouzské, americké a britské jednotky zahájily vylodovací operace, kterým předcházelo několikadenní letecké bombardování i dělostřelecké ostřelování. 15. srpna v ranních hodinách se u Cannes vylodily tři americké divize. Německá obrana byla v těchto místech početně i kvalitativně velice chabá. Operace slavila úspěch a již během několika prvních dní se do rukou Spojenců dostalo přes 50 tisíc vojáků německé armády.⁸²

Spojenecká invaze v Provence poskytla panu Siudovi dlouho očekávanou příležitost k útěku. Již předtím zvažoval více možností, jak by svůj tajný plán mohl provést. Do uvažovaného Švýcarska to však bylo daleko a mezi vojáky se navíc

⁸¹V roce 2017 došlo k zajímavému shledání v rámci Setkání válečných veteránů v Muzeu obrněné techniky na Smržovce, konaného 27. 5. Pan Siuda se tam osobně setkal s panem Jiřím Spontákem, bývalým vojákem Československé samostatné obrněné brigády. Pointa onoho nevšedního setkání spočívá v tom, že tito dva muži byli ve své podstatě nasazeni proti sobě a poté společně bojovali ve stejné armádě. Pan Sponták, v období dětství a dospívání žijící s rodiči ve Francii, byl totiž členem partyzánské skupiny působící právě ve stejné části Francie, kde proti partyzánům bojoval pan Siuda. Osud přivedl tehdejší nepřátele a poté spolubojovníky po sedmi desetiletích k jednomu stolu (viz příloha 4).

⁸² CHURCHILL, Winston. *Druhá světová válka*. VI. díl. Praha 2015, s. 105-106.

šířily zprávy, že Švýcaři vrací německé dezertéry zpět. Volba tedy padla na útěk do zajetí.

V den útoku byl s kulometem v ruce nasazen k odražení postupujících spojeneckých jednotek. Jak během rozhovoru pan Siuda prohlásil na svou čest, nevystřelil během svého půldenního nasazení na frontě jedinou ránu. „*Bojujte s kulometem proti těžkým námořním dělům,*” povzdychl si pan Siuda. „*Celé nebe se hemžilo jejich letadly, naše jsem vůbec nepostřehl.*” Na vlastní oči viděl, jak americké stíhačky rozstřílely německé minometné družstvo. Přidušené naříkání a volání o pomoc mu nahánělo hrůzu. Odpoledne stejného dne způsobila drtivá převaha Spojenců zmatek v německých řadách a právě této situace Boleslav využil. Nezaváhal, odhodil kulomet i všechnu nepotřebnou výstroj a dal se na zběsilý útěk. Ponechal si pouze fotografie otce, matky a sestry a do kapsy si strčil pistoli. Měl obavy z přepadu Francouzů i z polního četnictva, které chytalo sběhy. Když bylo při dezerci chyceno větší množství vojáků, polní četnictvo je navrátilo zpět. Při dopadení osamělých jedinců se však na nic neptali a rovnou je popravili, v horším případě je před tím mučili. K tomu všemu by nesla jisté následky i rodina dezertéra. Nežli čelit tomuto scénáři, mohla pistole sloužit jako záchrana. Buď se s ní ubrání, nebo se sám sprovodí ze světa. Společně s ním utíkal i další voják české národnosti v německé uniformě. Z ničeho nic se objevily dva stíhací letouny, snesly se z výšky a zahájily po vojácích palbu z kulometu. Ve snaze zachránit si život se oba rozdělili, letouny je naštěstí po kratší době přestaly pronásledovat; dva neozbrojení vojáci pro ně pravděpodobně nepředstavovali dostatečně lákavý cíl. Onoho vojáka ten den už pan Siuda nespatriil. Tuto část příběhu označuje jako nejhorší část své válečné anabáze a nerad na ni vzpomíná, což mu pochopitelně nemůžeme mít za zlé. Pokračoval v cestě sám, až se dostal k vyschlému korytu řeky, ve kterém našel úkryt. Přibližně po dvou hodinách spatřil dva americké vojáky přibližující se k jeho pozici a ihned mu bylo jasné, jak se má zachovat. Opatrně vylezl ze své skrýše, demonstrativně odložil pistoli a s rukama nad hlavou zamířil k překvapené americké hlídce. Ta jej pro jistotu prohledala a snažila se porozumět, co se jí zajatec snažil sdělit. Poslechem lámané francouzštiny a angličtiny pochopila, že voják před nimi údajně pochází z Československa a touží se dostat do Anglie k československému zahraničnímu vojsku. Hlídka rádiem přivolala jeep a doprovodila Boleslava k nedaleké silnici

vedoucí podél moře, kde na ně vozidlo s posádkou již čekalo. Naložili zajatce do auta a vyrazili po pobřeží na základnu. V následujícím okamžiku přiletěla německá stíhačka a spustila palbu po ujíždějícím jeepu. Za celý den nebylo přítom po německých letadlech vidu ani slechu. Řidič naštěstí zachoval klidnou hlavu, páčkou spustil provizorně nainstalované krycí zadýmování a ztratil se v nastupujícím oblaku kouře. Německý pilot svou snahu naštěstí vzdal a odletěl pryč. Když ujeli několik dalších kilometrů, dorazili do uměle postaveného spojeneckého přístavu, kde se to hemžilo vojáky a všelijakou technikou. Siudu připojili ke skupině zajatců na pláži a ten vyčkával, co s ním bude dál. Jeho smělý a bláhový plán mu vyšel a před ním stála neznámá budoucnost. Rodina Siudových po několika týdnech obdržela dopis obsahující zprávu, že jejich syn je nezvěstný. Jeho služba ve Wehrmachtu byla oficiálně ukončena k datu 16. 8. 1944.⁸³

5.3 V zajetí

Druhý den v zajetí připlula do přístavu loď s nákladem tanků a jiných vojenských vozidel. Po vykládce byla skupina asi dvaceti zajatců nahnána na palubu a odplula neznámo kam. Spojenečtí vojáci se k nim nechovali nepřátelsky, neboť téměř nikdo z nich nebyl německé národnosti. Transport mířil do italské Neapole, kde byl situován zajatecký tábor pro celou oblast. Tamní nepřívětivé podmínky představovaly pro zajatce tvrdou zkoušku. Panovalo nesnesitelné horko, všudypřítomný písek, nevyhovující stany a nedostatek jídla a vody. Přesto se to muselo vydržet. Pan Siuda byl pohromadě se skupinou šesti dalších Čechoslováků, všichni žádali o přiřazení k zahraničnímu vojsku v Anglii. Po čase se objevil čs. důstojník, jenž Čechoslovákům administrativně pomohl s protokoly a žádostí o narukování. V táboře strávili pouze pár dní, následoval druhý lodní transport, tentokrát do tábora v Alžírsku. V kontrastu s předešlým kempem zde byla možnost se schovat před spalujícím sluncem do prostorných, z jejich pohledu komfortních stanů. Zde se také zbavili nechtěné německé uniformy a byly jim poskytnuty uniformy britské, jež podle svého označení ovšem nadále poukazyvaly na fakt, že její nositel je zajatec. Uplynulo opět několik dní nečinnosti a napjatého vyčkávání, až

⁸³ Vojenský archív – centrálna registratúra MO SR Trnava, fond osobných spisov poddôstojníkov a mužstva, KML (kmeňový list) z osobného spisu pod značkou Boleslav Suida – 1926.

pro ně nakonec připravlil transport ze Středního východu směřující přes Gibraltar do severní Anglie. Kvůli špatnému počasí, které panovalo během několikadenní plavby, trpěla většina cestujících mořskou nemocí a na palubu bylo mužům povoleno vycházet pouze po předchozím zajištění lanem, aby nikoho nespláchly běsnící vlny. Naštěstí rozbouřené moře ani obávané německé ponorky nezabránily úspěšnému dosažení plánovaného cíle. Válečný život Boleslava Siudy nabral kurz, ve který od počátku narukování do německé armády tajně doufal.

Na otázku, zdali během této a dalších životu nebezpečných situací pociťoval strach, pan Siuda nic nezapíral. Strach samozřejmě měl, asi jako každý živý tvor s pudem sebezáchovy. Racionálně pochopil, že smrt ho může potkat každý den, bez varování. Neustále myslel na rodinu a modlil se ke všemu možnému, aby přežil. Zatímco při útěku a během vzatí do zajetí strach necítil, byl už natolik emočně otupělý, že byl vděčný za pouhou existenci, ve chvíli, kdy se mu podařilo zbavit se německé uniformy, život jeho získal novou perspektivu a až do konce války usilovně věřil, že ji přežije.

5.4 Vojákem Československé samostatné obrněné brigády

Následující kapitola se zabývá působením Boleslava Siudy v Československé samostatné obrněné brigádě. Věnuje se jeho výcviku ve Velké Británii, nasazení u Dunkerque, konci války, návratu domů a jeho poválečnému osudu.

5.4.1 Výcvik ve Velké Británii

Do sychravé severní Anglie se Boleslav Siuda dostal na přelomu října a listopadu 1944. První dny chladného podzimu strávil ve stanovém táboře, kde vyplnil sérii protokolů, dostal postarší britskou uniformu, tentokrát již bez zajateckého označení a podstoupil zdravotní prohlídku. Dlouhé cestování, nehostinné podmínky a změny podnebí způsobily vytvoření vředů, které si polský doktor vyložil jako práci vší. Ihned nařídil oholení celého těla, čemuž se nakonec Boleslav se štěstím vyhnul. Podle jeho zkušeností byli Poláci vůči Čechoslovákům takřka vysazení, lehkou vzájemnou averzi zpozoroval již v německé armádě a nepříjemné zážitky s Poláky měl i ze zajateckých táborů.

Ze stanového tábora jej vlak dopravil na jihovýchod, do Southendu-on-Sea. V tomto místě sídlilo náhradní těleso a výcvikové středisko Československé samostatné obrněné brigády.⁸⁴ Dne 23. 11. 1944 byl oficiálně začleněn do československé branné moci jako voják k pěšímu praporu náhradního tělesa.⁸⁵ Složil vojenskou přísahu a byl poučen o zachování vojenského tajemství. Pana Siudu čekal základní pěší výcvik, avšak instruktoři jej díky jeho zkušenostem z německé armády už neměli co naučit, pouze manipulace s britským kulometem Bren, paradoxně zbraní československé výroby, představovala novinku. O svém novém působení a životě celkově nemohl podat zprávu domů, korespondence do rodné vlasti byla přísně zakázána vzhledem k vojenskému utajení. Neměl žádné informace o tom, jak se daří jeho rodině. Každým dnem dumal, jestli je nepotkal špatný osud kvůli dezerci z německé armády. Osud tomu přál a v zimě 1944 se v československém vojsku opět setkal s oním ztraceným vojákem, se kterým před několika měsíci společně dezertovali při spojeneckém vylodění v jižní Francii.

V termínu od 5. 2. 1945 do 31. 3. 1945 absolvoval Boleslav Siuda výcvikový běh střelce tanků Cromwell u náhradní zálohy v kempu Barford nedaleko Barnard Castlu v severní Anglii.⁸⁶ Jisté znevýhodnění oproti britským jednotkám představoval fakt, že na tankový výcvik měli Čechoslováci pouze dva měsíce, zatímco Britové měsíců deset. Pan Siuda bral tuto skutečnost jako motivaci. Čechoslováci přece zvládnou to, co Britové, dokonce pětikrát rychleji. Ve svých vzpomínkách dokázal takřka detailně popsat tábor vedle tábora s tisíci vojáky různých národností, pamatoval si Nory, Belgičany atd.

Vůči našim vojákům se britská strana chovala vesměs slušně a národnostní diverzita v táboře nevytvářela vážnější problémy. Na vybavení kempu si nemohl Boleslav stěžovat, od ubytovacích prostor po stravu nebylo téměř nic k vytknutí. Obzvláště oceňoval momenty, kdy mobilní kantýna dovážela vojákům zákusky a kávu přímo na blízké cvičiště. O takovém komfortu si mohl jako voják Wehrmachtu v jižní Francii nechat jenom zdát.

⁸⁴ ČEJKA, E.: c. d., s. 463.

⁸⁵ Vojenský archív – centrálna registratúra MO SR Trnava, fond osobných spisov poddôstojníkov a mužstva, KML (kmeňový list) z osobného spisu pod značkou Boleslav Suida – 1926.

⁸⁶ Tamtéž.

Českoslovenští vojáci byli v celé Anglii přijímáni převážně kladně a postupem času se stali velice oblíbenými. To dokazuje například děkovaný dopis starosty Parkestonu adresovaný místní čs. posádce, ve kterém považuje čs. jednotku za nejlepší, jaká tam během války působila.⁸⁷ Jeden z pamětníků napsal, že vztah Britů k Čechoslovákům byl mnohem vřelejší, nežli k vojákům Francie či Polska.⁸⁸ Britové je zvali k sobě domů během vánočních svátků, aby pomohli vojákům zahnat stesk po vlasti. Přátelství mezi jednotlivými vojáky a Brity přetrvávala ještě mnoho let po skončení války. Mnozí naši vojáci si v Anglii dokonce našli dívku, po válce se s ní oženili a zůstali natrvalo v Británii. Pan Siuda dokázal navázat bližší vztahy s místními obyvateli, kteří jej z pocitu sounáležitosti a občanské povinnosti několikrát pohostili ve svých příbytcích. Jedna anglická rodina jej sama pozvala, aby s ní společně trávil Vánoce, za což jim byl velice vděčný. Vzpomíná na ně jako na milé lidi s upřímným zájmem a pochopením pro nesnadnou situaci, v jaké se mladí vojáci bez domova nacházeli. Bohužel s nikým z nich korespondenci po válce již neudržoval a město s táborem navštívil znovu až v důchodovém věku.

Dle jeho slov téměř každý československý voják v táboře choval sympatie k nějaké anglické dívce, které je rády oplácely. Ovšem anglická děvčata by se ihned chtěla vdávat a po tom Boleslav ani jeho kamarádi netoužili, protože všichni věřili, že se brzo vrátí domů do Československa. Zmiňovaný Jiří Sponták později na již uvedeném Setkání veteránů vyprávěl o jedné neoficiální tradici v některých anglických rodinách. V případě, že si pozvaný voják při obědě či večeři u anglických hostitelů přidal třetí porci, údajně neformálně souhlasí se sňatkem s jejich dcerou. Z tohoto důvodu mnoho vojáků zůstalo pouze u druhé porce, i když se jednalo o vynikající jídlo.

Pan Siuda si vybavil jednu příhodu, kdy s ostatními kamarády Čechoslováky zajeli během volného večera do blízkého Barnard Castlu na taneční zábavu s místními, se kterými si náramně rozuměli. Po bujarém večeru je při cestě zpět zmátly typické anglické uličky, jež vypadaly všechny stejně, a samozřejmě se ztratili. Při snaze dostat se zpátky do tábora nabrali několikahodinovou ztrátu a nakonec

⁸⁷ ČEJKA, E.: c. d., s. 423.

⁸⁸ Tamtéž, s. 423.

dorazili do cíle v půl páté ráno. Velice se obávali reakce strážného a následných sankcí za nedodržení vycházkového rozvrhu. Naštěstí unavený strážný měl pro československé chlapce pochopení, bez zbytečných námitek je pustil a nadřízení se o ničem nedozvěděli.

Jeho chování, vlastnosti a vojenské způsobilosti jsou vyjádřeny následujícími slovy: *klidný, slušný, ochotný, bystrý, pilný, kamarádský, ukázněný, spolehlivý, pracovitý, jako řidič dobrý, jako písař velmi dobrý. Hodnocení teorie střelby: dobrý. Hodnocení praktické střelby: podprůměrný!!* Střelba z tankového kulometu nepatřila mezi Boleslavovy oblíbené disciplíny, obzvláště kvůli incidentu, když omylem střílel na nic netušící stádo ovcí. Pravděpodobně kvůli této eskapádě se za slovem podprůměrný nachází: *Nehodí se jako střelec*. A dokonce dvakrát potvrzeno.⁸⁹ Tuto nešťastnou událost pan Siuda komentuje se slovy, že došlo k neporozumění s velitelem a bohužel to odnesly královské ovce.

5.4.2 Nasazení u Dunkerque

Po několikaměsíčním výcviku nastala chvíle, na kterou Boleslav netrpělivě čekal. Po dokončení tankového výcviku zamířil s dalšími čs. vojáky přes kanál La Manche do belgického Oostende. Následoval přesun na západ blíže k Dunkerque do menšího belgického města, jehož jméno si již nepamatuje, kde byly doplňovány stavy tankového praporu. Za hřmění dělostřeleckých salv z nedalekého bojiště nervózně vyčkával s kamarády, přičemž je jejich kapitán ujišťoval, že jejich čas brzo přijde. Přiřazení k československým jednotkám obléhající francouzský přístav Dunkerque je datováno k 7. 4. 1945, kdy byl přidělen k tankovému praporu 1, konkrétněji do 5. čety 3. roty v hodnosti svobodníka.⁹⁰

Přestože sloužil u Dunkerque pouze jeden měsíc, válečné konfrontace jej neminuly. V době jeho příjezdu vyvrcholily německé přípravy na dobytí továrny Filature a přilehlého okolí. Následné protiútoky si vyžádaly oběti mnoha československých a spojeneckých vojáků. Osobně se účastnil několika bojových střetnutí jako člen posádky tanku Cromwell či jako obyčejný pěší voják. Ve středním

⁸⁹ Vojenský archiv – centrálna registratúra MO SR Trnava, fond osobných spisov poddôstojníkov a mužstva, KML (kmeňový list) z osobného spisu pod značkou Boleslav Suida – 1926.

⁹⁰ Tamtéž.

tanku britské produkce mu náležela pozice střelce, nicméně prodělal částečný výcvik na všechny posty, aby v případě vyřazení kteréhokoliv člena jej mohl v boji podle potřeby nahradit. Na bojovou a technickou kvalitu tanku si nestěžoval a považoval jej za dostatečně vybavený. Zmiňovaná chvála se již nevztahuje na tanky typu Challenger MK I, kterými byla brigáda vybavena až na samotném konci války; první stroje byly jednotce předány teprve 7. května 1945.⁹¹ Jejich nekomfortní systém palby a neohrabaný vzhled vojákům příliš neimponoval. Na tank Cromwell zavzpomínal i veterán pan Adolf Röhrer, jenž tank obsluhoval jako řidič. Oceňoval celkově jednoduchý systém řízení, na druhou stranu kritizoval poměrně úzké pásy a s tím spojené horší vlastnosti jízdy v náročném terénu. Cromwell nezpůsoboval přílišné obavy v řadách německých vojáků, přispívalo k tomu vcelku slabé pancéřování a nedostatečná palebná síla kanónu.

Čas od času uplatnil pan Siuda svou znalost němčiny při vyslýchání německých zajatců, jejichž počet narůstal s přibližujícím se koncem války. Někdy je chytili, jindy přišli a vzdali se zcela dobrovolně. Často mezi nimi byli sudetští Němci. Ti při dobrovolném zběhnutí měli podmínku, aby je nepřebírali Čechoslováci, nýbrž Kanadánci, a většinou jim bylo vyhověno. K zajatcům se během výslechů chovali vesměs slušně, což se nedá říci o spojeneckých francouzských vojácích, kteří k okupantům jejich vlasti pociťovali evidentně větší hněv a měli tendenci používat násilných metod. Pravděpodobně to mohlo být zapříčiněno faktem, že Čechoslovákům se dařilo nepříteli zajmout častěji, nežli Francouzům. Kvůli nedostačujícím počtům vlastních vojáků byli Němci nuceni pomáhat s každodenními pracemi, např. v kuchyni. Několikrát proběhly pokusy o vzájemnou výměnu zajatců, avšak někdy s negativním výsledkem, protože i samotní Němci se netoužili vrátit zpět do války a preferovali současnou situaci, kde víceméně neriskovali vlastní život.

Boleslav Siuda ve svém vyprávění popisuje zemi nikoho, obrovská minová pole, široká pásma zaplaveného území a bažiny. Naštěstí dokázali miny najít a zneškodnit díky přiděleným detektorům kovu americké výroby. Na rozdíl od výcviku v Británii trávil celý čas ve službě. Byl ubytován v opuštěných cihlových domech po francouzském obyvatelstvu, což si velice pochvaloval. Typický den

⁹¹ PROCHÁZKA, I.: c. d., s. 175.

začínal snídání, následoval přesun a služba ve válečném perimetru. V případě přetrvání dále od přední frontové linie byl neustále udržován ve střehu v podobě všemožných drilů a cvičení. Po splnění svých povinností vojáka následovala večeře, sprcha a postel. Tuto kapitolu svého života vnímal podobně, jako kdyby chodil do normálního zaměstnání v době míru. Nad možnou smrtí moc nepřemýšlel a hleděl na své šance vyrovnaně a s nadhledem. „*Zde už nebyl žádný strach, buď mi to vyjde, nebo mi to nevyjde*“, říká.

Dle jeho slov se morálka v čs. armádě pohybovala na vysoké úrovni a působila profesionálním dojmem. Vztahy s ostatními vojáky hodnotí jako bezproblémové a do jednotky byl přijat kamarádsky. Nikdo se neohradil vůči jeho dřívější službě u německé armády, i když tuto skutečnost znali jen nadřízení a několik mladších vojáků, kteří také přešli z Wehrmachtu. Během celého života se s tím nikdy moc nechlubil, ač si narukování nevybral dobrovolně a pod možným trestem smrti mu nic jiného nezbyvalo. I pan Adolf Röhrer potvrzuje, že s přeběhlíky z německé armády nebyly téměř žádné problémy. Většina vojáků, která vůbec znala jejich minulost, je mezi sebe přijala bez jakýchkoliv předsudků. „*Nepříjemní chlapi však celkově byli ti španěláci, na ně si musel dávat člověk pozor*“, vzpomíná.

8. 5. 1945 byl přidělen k 3. tankové rotě II. praporu.⁹² Den poté na vlastní oči spatřil viceadmirála Frisia při kapitulaci německé posádky. Zapůsobil na něj naprosto obyčejným dojmem a v tom momentě k němu nepociťoval nenávist, ani k žádnému zajatému německému vojáku. Se zadostiučiněním si v duchu říkal, že konečně na Němce také došlo. Pocity úlevy z ukončení obléhání, kapitulace Německa a vidiny brzkého návratu do vlasti nedaly negativním emocím šanci.

5.4.3 Návrat domů

Po předání zajatců a celého sektoru spojeneckým jednotkám se brigáda vydala zpět do vlasti. Každý z vojáků prožil svůj jedinečný válečný příběh a nyní po měsících a letech strádání dosáhli společného vítězství. Přesto čekaly jednotku stále stovky kilometrů nesnadného přesunu k hranicím Československa, se vši technikou

⁹² Vojenský archiv – centrálna registratúra MO SR Trnava, fond osobných spisov poddôstojníkov a mužstva, KML (kmeňový list) z osobného spisu pod značkou Boleslav Suida – 1926.

a vybavením. Ve městě Saint-Omer pan Siuda naložil se svými kolegy tank Cromwell na návěs nákladního vozidla a v dojaté atmosféře započal finální etapu svého válečného příběhu. Během průjezdu Francií byl svědkem bouřlivých ovací obyvatelstva a překvapil ho pohled na nespočet československých vlajek, jimiž původem Čechoslováci, kteří v minulosti odešli do Francie za prací, vítali projíždějící čs. brigádu. Přes Lucembursko se dostal do nálety zpustošeného Německa, kde s úžasem hleděl na zkázu tamních měst. „*Jenom zříceniny a všude visely kusy bílých hadrů*“. Cestou narazil na jednoho Čecha, který prozíravě podotknul: „*Já vím, kam jedete, vy jedete na Rusa*“. S touto domněnkou Boleslav rozhodně nesouhlasil, protože v té době většina čs. vojáků na Západě chovala k Sovětskému svazu sympatie a hrdě se hlásila ke svému slovanskému původu. „*U nás v kantýně a všude jinde byl Beneš a Stalin*“. Náznaky budoucího nepřátelství pocítil až později v Československu, a to poté, kdy jim vojáci sovětské armády ukradli polní kuchyni. Opovrhovat jimi začal v momentě, kdy se dozvěděl o násilnostech napáchaných na našem území, především znásilňování žen. Několik dnů trvající návrat přes zdecimované Německo se chýlil ke konci, až se nakonec pan Siuda konečně dočkal a kolem 20. května, tj. po 14 měsících, opět vkročil na území rodné vlasti. Zabydleli se jižně od Plzně a plnými doušky si vychutnávali nekonečné veselí s nadšenými spoluobčany, kteří je v téměř každé vesnici na cestě srdečně vítali. Pochopitelně největší přivítání je čekalo v Praze na slavnostní vojenské přehlídce konané 30. května 1945. Pan Siuda si během rozhovoru vybavil mj. i důkladné přípravy na tuto událost. Vojáci mimořádně poctivě vyčistili a připravili veškerá vozidla, aby brigáda působila před pražským lidem důstojným dojmem. Z přehlídky uchovává vzpomínku na blízko stojící řady lidí, které pravděpodobně minily projíždějící tanky rovnou osahat a netušily, jak nebezpečné to bylo.

Po přejmenování Československé samostatné obrněné brigády na 1. tankový sbor nadále sloužil v čs. armádě. Působil v tankovém výcvikovém středisku a mimo jiné měl částečně na starosti i tankový výcvik již tehdy známého Emila Zátopka. Prošel kurzy kolových vozidel v období mezi 1. a 30. dubnem 1946. Šestého dubna téhož roku pak obdržel britské vyznamenání „The 1939-1945 Star“. V armádě sloužil

až do 22. 11. 1946, den nato byl propuštěn mimo činnou službu po splnění dvouleté prezenční služby. Dále sloužil jako svobodník v I. záloze.⁹³

5.5 Opět civilistou

V rodných Loukách jen málokdo očekával jeho návrat. Obyvatelé vesnice museli oplakat mnoho svých mladých chlapců, kteří se z války nikdy nevrátili. To naštěstí nebyl případ pana Boleslava Siuda, jenž si vzpomíná na matčín neutuchající pláč, když jej v létě 1945 uviděla vcházet do vrátek.

Děda z tatínkovy strany zazlival mladému Boleslavovi službu v západním zahraničním vojsku. Vzhledem k nastupujícím poměrům říkal: „*Synku synku, to jsi neměl dělat, ty skončíš na Sibíři.*” Na to mu Boleslav s nadsázkou odpověděl: „*Dědo, už jsem byl všude, ale tam jsem ještě nebyl, tak se podívám na Sibíř.*“

Poválečný politický vývoj v Československu bývalým vojákům západního vojska příliš nepřál. Pan Siuda si byl vědom faktu, že by jeho minulost mohla v socialistické společnosti přinést nežádoucí důsledky. Dlouhá desetiletí vše důkladně tajil a ani jeho blízcí kamarádi či spolupracovníci neměli ponětí, co kdysi pan Siuda býval zač. Vzpomíná na den, kdy se v devadesátých letech minulého století při příležitosti oslavy státního svátku konal sraz válečných veteránů na Václavském náměstí. Jeden z Boleslavových nejbližších kolegů nevěřil vlastním očím, když spatřil svého dlouholetého kamaráda v řadách vysloužilých vojáků. I po pádu bývalého režimu neměl Boleslav potřebu se dělit o svou minulost s jinými lidmi, ani s těmi nejbližšími. Krátký rozhovor s jeho dcerou to dokazuje. Dosvědčila, že doma o své válečné minulosti téměř nemluvil a sama jeho příběh pořádně nezná. Během 50. let minulého století měl nepříjemné zkušenosti se Státní bezpečností. Jednoho dne byl pozván na výslech a byl instruován, aby pro ně začal donášet. Několikahodinový výslech až do ranních hodin s ním však nehnul a v důsledku odmítnutí spolupráce mu bylo zakázáno studovat na vysoké škole.

⁹³ Vojenský archiv – centrálna registratúra MO SR Trnava, fond osobných spisov poddôstojníkov a mužstva, KML (kmeňový list) z osobného spisu pod značkou Boleslav Suida – 1926.

Díky rozsáhlým jazykovým dovednostem pracoval až do osmdesátých let minulého století jako příležitostný překladatel pro různé zahraniční společnosti. Působil také jako technolog, technický vedoucí a vedoucí kvality, pracovně cestoval po střední a východní Evropě. Odstěhoval se za prací do severních Čech, kde žije dodnes. Část života strávil u horské služby v Bedřichově v Jizerských horách, kde pomáhal mj. s organizací prvního ročníku běžeckého závodu Jizerská padesátka, kterého se i účastnil.

Na rozdíl od mnohých bývalých veteránů se nedočkal žádného povýšení hodnosti, ani nemohl čerpat četné výhody, které by stát měl veteránům garantovat. Vyšší důstojníci na tom vydělali, na obyčejného svobodníka však pozapomněli. Možná s tím má co dočinění čtyřměsíční služba v německé armádě, na druhou stranu služba v československé armádě za války byla o poznání delší. Nicméně nezávislé spolky sdružující žijící veterány na pana Siudu stále pamatují, například Český svaz bojovníků za svobodu, jehož je členem.

Žádný z jeho kamarádů-vojáků se nikdy nepovažoval za hrdinu, službu vlasti pokládali za jistou povinnost a čest, vnímali sami sebe jako prosté vojáky. V minulosti se spolu občas scházeli a vzpomínali na válečná léta. Bohužel čas plyne neustále dál a v současné době již nežije nikdo z přátel, s nimiž pan Siuda sdílel podobný osud.

Pan Siuda v dnešní době stále sleduje aktuální domácí i světové dění. Je zastáncem povinné vojenské služby a diví se lidem, kteří obdivují Hitlera a jsou obhájci neonacismu, když hrůzu vlády nacistů nezažili. S napětím očekával výsledek amerických prezidentských voleb, ve kterých nakonec uspěl jeho preferovaný kandidát. Při dnešní populární tendenci příklonu k proamerické či proruské straně dává přednost první jmenované.

Na konci jednoho z rozhovorů jsme se zaobírali tématem *mnichovské zrady* a otázkou, zdali mělo Československo bránit své pohraničí vojenskou silou. Na konci září 1938 bylo Boleslavovi 12 let, tudíž nemohl plně chápat závažnost situace a doma se o tom před ním nemluvalo. Nelichotivě si vzpomíná na polskou armádu, která na počátku října 1938 vojensky zabrala většinu Těšínska. Drobné polské tanky nepůsobily příliš velkolepým dojmem a podobný nevýrazný efekt mělo početné

využití armádních koní. Během války a hlavně po ní nabyl toho názoru, že se prezident Beneš v přetěžké situaci rozhodl správně. Vlastní ponuré zkušenosti z války jej utvrdily v přesvědčení o naprosté katastrofě pro československý národ, která by byla nastala, kdybychom se přeci jen bránili. „*Beneš nic lepšího nemohl udělat, měl to dobře promyšlené, těch pár bunkrů by to nezachránilo.*“

Když pan Siuda zpětně hodnotil své konání a rozhodnutí učiněná během válečných let, dospěl k názoru, že zpětně ničeho nelituje. Podle jeho slov se snažil ze všech sil a nebylo možné v té pohnuté době udělat něco lépe. Pochopitelně byl rád, že to celé přežil a nikomu by podobnou zkušenost nepřál. Kdo by si z dnešních mladých lidí dokázal představit tu hrůzu narukovat v sedmnácti letech do nepřátelské armády? Být pod trestem smrti odvezen do cizí země, přinucen bojovat s tamějšími partyzány a čelit drtivé invazi, posléze ze zajetí přejít na druhou stranu a opět se vrátit na bojiště, tentokrát proti Němcům? Asi málokdo...

Smyslem této práce není přehnaná glorifikace života vybraného jedince. Miliony lidí měly určitě podobné i mnohem horší osudy; mnohým bylo ono štěstí válku přežít odepráno. Nicméně je jistě ku prospěchu se dozvědět o lidech v našem okolí, kteří kdysi dávno nasazovali v cizích zemích své životy, aby umožnili důstojný život budoucím generacím, tedy i nám. S postupným neodvratným odsouváním tehdejších událostí do hlubin dávné, mnohdy překroucené historie, by byla nesmírná škoda přijít o možnost poslechnout si a zaznamenat autentické vyprávění od jedněch z posledních žijících zástupců generace, která v oněch temných časech našeho národa i celého světa bojovala za lepší budoucnost.

Závěr

Existence a bojová činnost Československé samostatné obrněné brigády představovaly důležitý mezník na složité cestě, kterou prošel československý zahraniční odboj na Západě v letech druhé světové války. Vzhledem ke svému početnímu stavu sice nebyla brigáda schopná výrazněji přispět ke konečnému cíli, tedy k vítězství ve válce, přidělený bojový úkol však splnila a byla tak významnou kartou v rukou československé exilové vlády při spojeneckých jednáních o poválečné budoucnosti naší vlasti.

Úvodní kapitoly o celkovém zpracování tematiky Československé samostatné obrněné brigády v odborné a memoárové literatuře poukazují na obrovský pokrok, kterého tato oblast dosáhla za posledních 25 let. Dřívější politicky motivovaný tlak na veterány ze Západu skončil a nastala epocha nového, objektivního bádání. Na druhé straně je s postupujícím časem doplňování dosavadního poznání o dané problematice stále obtížnější, brzy již bohužel nebude nikdo, kdo by o životě v brigádě mohl podat očitě svědectví. Badatelé se tak budou muset spolehnout vedle archivních pramenů, jejichž značná část je však již odborně vytěžena a různými formami publikována, a dnes již vcelku bohaté odborné literatury ve velké míře také na literaturu memoárovou a vzpomínky pamětníků. Právě z tohoto důvodu je každé nově uchované svědectví velice důležité a přínosné. V neposlední řadě i proto, že hlubší povědomí o činnosti této vojenské jednotky, která se významně zapsala do našich novodobých dějin, dnes ve společnosti bohužel chybí.

Zachycení vzpomínek válečného veterána Boleslava Siudy rozšiřuje dosavadní zpracování historie Československé samostatné obrněné brigády a přispívá svým dílem k celkovému nahlížení na tuto vojenskou složku. Již samotné jejich uchování má svou nespornou hodnotu; nechybělo mnoho a toto vzácné svědectví bývalého vojáka bylo navždy ztraceno. Předešlé shrnutí geneze a působení československé zahraniční armády na Západě pak uvádí válečný příběh pana Siudy do historického kontextu. To vše lze považovat za stěžejní přínos této bakalářské práce; hlavní úkol vytyčený v úvodu práce byl tudíž splněn.

Během spolupráce s panem Siudou jsem byl neustále překvapován, s jakým nadhledem dokázal vyprávět o svých složitých životních peripetiích a s jakou

pokorou přijal vše, co mu život přichystal. Vzhledem k faktu, že dlouhá desetiletí o svém příběhu nehovořil, musím zpětně ocenit jeho maximální otevřenost a ochotu. Od samého počátku naší spolupráce se choval velmi vstřícně a bez jakékoliv známky počáteční nedůvěry se ochotně podělil o veškeré své vzpomínky.

Závěrem bych chtěl dodat, že i když se celý válečný příběh Boleslava Siudy odehrál během pouhých čtrnácti měsíců, jeho následky jej pronásledovaly ještě dlouhá léta po skončení války. Pan Siuda si v sobě nesl jisté stigma, kterého se víceméně zbavil až po několika desetiletích. Je nutné si uvědomit skutečnost, že byl jako mladý člověk proti své vůli zařazen do nepřátelské armády a v zájmu zachování vlastního života musel bez projevů viditelného odporu nově vnucenou roli akceptovat. Nevyhnutelné okolnosti válečného dění ho opakovaně přivedly do mimořádně nebezpečných, život ohrožujících situací, v nichž musel činit zcela zásadní rozhodnutí. A ani po skončení války, po návratu do Československa, si nemohl být jistý, co od společnosti, v níž žil, očekávat. Oněch „pouhých“ čtrnáct měsíců v mnoha ohledech výrazně poznamenalo celý jeho zbývající, do těchto chvil více než sedm desetiletí trvající život. Určitým paradoxem je skutečnost, že mohl být svým okolím vnímán jako národní hrdina, stejně tak ale mohl být i osočován a odsuzován za službu v německé armádě. Ani působení v československém zahraničním vojsku se nakonec po dlouhou dobu příliš nevyplácelo. Naštěstí dnešní společnost již dokáže příběh pana Boleslava Siudy přijmout, objektivně posoudit a hlavně pochopit důvody jeho jednání.

Seznam pramenů a literatury

I. Prameny

1. Archivní prameny:

Vojenský archiv – centrálna registratúra MO SR Trnava, fond osobných spisov poddôstojníkov a mužstva, KML (kmeňový list) z osobného spisu pod značkou Boleslav Suida – 1926.

2. Prameny orální povahy:

Záznam rozhovorů s panem Boleslavem Siudou, uskutečněných v listopadu a prosinci 2016 v místě jeho bydliště v Jablonci nad Nisou (přepis rozhovorů v držení autora práce).

3. Memoárová literatura:

GRONSKÝ, Roman: *Byl jsem u toho, a nežil jsem zbytečně: vzpomínky MUDr. Lothara Grünwalda - Gronského*. Olomouc 2015.

HNĚLIČKA, Stanislav – ŠEBELKA, Jan: *Byl jsem tobruckou krysou*. Praha 2008.

REICHL, Martin: *F2074 vypráví... Vzpomínky příslušníka československé obrněné brigády Jiřího Pavla*. Červený Kostelec 2010.

TOMAN, Vilém – PLACHÝ, Jiří (ed.): *Na západní straně: osobní vzpomínky na dobu v odboji od roku 1940 do roku 1945*. Praha 2015.

II. Literatura

ČEJKA, Eduard: *Československý odboj na Západě (1939-1945)*. Praha 1997.

EMMERT, František: *Československý zahraniční odboj za 2. světové války na Západě*. Praha 2012.

EMMERT, František: *Češi ve Wehrmachtu. Zamlčované osudy*. Praha 2012.

FRISIUS, Friedrich - PLACHÁ, Pavla - PLACHÝ, Jiří: *Neblahé dny: deník viceadmirála Friedricha Frisia, velitele Pevnosti Dunkerque: 3. září 1944 - 9. května 1945*. Praha 2014.

HOFMAN, Petr – MARŠÁLEK, Zdenko: *Dunkerque 1944-1945*. Praha 2011.

CHURCHILL, Winston: *Druhá světová válka*. VI. díl. Praha 2015.

MÜCKE, Pavel: *Rámce paměti druhé světové války v českých zemích*. Praha 2013.

PLACHÝ, Jiří: *Kříže a hvězdy od Dunkerque*. Praha 2011.

PROCHÁZKA, Ivan: *Dunkerque. Válečný deník Československé samostatné obrněné brigády (říjen 1944 – květen 1945)*. Praha 2006.

SVOBODA, Gustav a Tomáš JAKL: *1. československá divize ve Francii (1939-1940)*. Praha 2010.

VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel – PELIKÁNOVÁ, Hana: *Naslouchat hlasům paměti: teoretické a praktické aspekty orální historie*. Praha 2007.

Přílohy

Seznam obrazových příloh:

Obr. 1: Boleslav Siuda u tanku Cromwell (2017)

Obr. 2: Tank Cromwell Boleslava Siudy na přehlídce v Praze v květnu 1945
(1945)

Obr. 3: Budova VA – centrálna registratúra Trnava (2016)

Obr. 4: Boleslav Siuda při rozhovoru s Jiřím Spontákem (2017)

Obr. 1: Boleslav Siuda u tanku Cromwell (archiv autora)

Obr. 2: Tank Cromwell Boleslava Siudy na přehlídce v Praze v květnu 1945 (soukromý archiv Boleslava Siudy)

Obr. 3: Budova VA – centrálna registratúra Trnava (archiv autora)

Obr. 4: Boleslav Siuda při rozhovoru s Jiřím Spontákem (archiv autora)

Anotace

Jméno a příjmení:	Karel Janoušek
Katedra:	Katedra historie FF UP
Vedoucí práce:	PhDr. Karel Podolský
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Československá samostatná obrněná brigáda v historické paměti. Válečný příběh Boleslava Siudy.
Název v angličtině:	Czechoslovak independent armoured brigade group in a historic memoir. War story of Boleslav Siuda.
Anotace práce:	Práce se zabývá historií Československé samostatné obrněné brigády, od jejího vzniku až po návrat do Československa. Mapuje dosavadní odbornou a memoárovou literaturu ohledně této tematiky. Vypráví životní příběh Boleslava Siudy, jenž v této jednotce sloužil. Také shrnuje autorovy praktické poznatky o disciplíně orální historie.
Klíčová slova:	Československý zahraniční odboj, Československá samostatná obrněná brigáda, Boleslav Siuda, orální historie
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis deals with the history of the Czechoslovak independent armoured brigade group, from its establishing to its return to Czechoslovakia. It also summarizes existing literature about this topic, including memoirs. It narrates the life story of Boleslav Siuda, who served in that unit. It also sums up the acquired practical knowledge of the oral history discipline.
Klíčová slova v angličtině:	Czechoslovak foreign resistance, Czechoslovak independent armoured brigade group, Boleslav Siuda, oral history
Přílohy v práci:	<ol style="list-style-type: none">1. Boleslav Siuda u tanku Cromwell2. Tank Cromwell Boleslava Siudy na přehlídce v Praze v květnu 19453. Budova VA – centrálna registratúra Trnava

	4. Boleslav Siuda při rozhovoru s Jiřím Spontákem
Rozsah práce:	56 stran
Jazyk práce:	čeština